

VERSLAG

OVER HET

BESTUUR EN DEN TOESTAND DER ZAKEN

VAN DE

STAD TURNHOUT,

door het kollegie van Burgemeester en Schepenen aen den Gemeente-Raad,

IN ZYNE ZITTING VAN 5 OCTOBER 1863, VOORGEDRAGEN.

BREPOLS EN DIERCKX ZOON.

Mynne Heeren,

Overeenkomstig de bepalingen van het art. 70 der gemeentewet, hebben wy de eer UEd. het volgende verslag over het bestuer en den toestand der zaken, voor het dienstjaar 1862-1863, te doen.

TITEL I.

STAET DER BEVOLKING.

De bevolking van onze stad en derzelver gehuchten, op 31 december 1862, bestond uit 13,021 zielen, te weten, 6324 mannen en 6697 vrouwen.

Beweging van den burgerlyken stand.

Geboorten, sterfgevallen, huwelyken, echtscheidingen, erkende en gewettigde kinderen.

De volgende staet toont ten duidelykste aan de bewegingen van den burgerlyken stand (geboorten en sterfgevallen), gedurende de jaren 1861 en 1862.

Van	29 jaren en 1 dag tot	30 jaren	Medege dragen	132
»	30	»	»	3
»	31	»	»	1
»	32	»	»	1
»	33	»	»	1
»	34	»	»	1
»	35	»	»	1
»	36	»	»	2
»	37	»	»	2
»	38	»	»	4
»	39	»	»	2
»	40	»	»	3
»	41	»	»	1
»	42	»	»	1
»	43	»	»	4
»	44	»	»	2
»	45	»	»	1
»	46	»	»	1
»	47	»	»	4
»	48	»	»	3
»	49	»	»	3
»	50	»	»	1
»	51	»	»	1
»	52	»	»	3
»	53	»	»	1
»	54	»	»	1
»	55	»	»	1
»	56	»	»	1
»	57	»	»	4
»	58	»	»	1
»	59	»	»	2
»	60	»	»	6
»	61	»	»	1
»	62	»	»	1
»	63	»	»	1
»	64	»	»	5
»	65	»	»	5
»	66	»	»	2
»	67	»	»	4
»	68	»	»	3
»	69	»	»	4
»	70	»	»	7

Mede te dragen 225

Van	71 jaren en 1 dag tot	72 jaren	Medege dragen	225
»	72	»	»	5
»	73	»	»	6
»	74	»	»	3
»	75	»	»	2
»	76	»	»	4
»	77	»	»	5
»	78	»	»	1
»	79	»	»	3
»	80	»	»	4
»	81	»	»	2
»	82	»	»	2
»	83	»	»	4
»	84	»	»	4
»	85	»	»	2
»	86	»	»	1
»	87	»	»	1
»	88	»	»	»
»	89	»	»	»
»	90	»	»	2
»	91	»	»	1
»	92	»	»	1

Volgens opgave zijn er gestorven ten gevolge van : Totaal 276

	Thuis.		in 't Gasthuis, an- dere openbare gestichten, enz.		Met behulp der geneesheeren.		Zonder behulp der geneesheeren.	
	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.	MAN.	VR.
Borstwater	7	12	10	4	17	16	»	»
Croupe	5	5	»	»	»	2	5	5
Fleuris	1	»	2	»	5	»	»	»
Geracktheid (apoplexie)	0	»	»	»	5	»	1	»
Kanker	»	1	»	»	»	1	»	»
Kinderbedzichte	»	2	»	»	»	2	»	»
Kramp	1	»	»	»	1	»	»	»
Mazelen	9	15	»	»	4	0	5	7
Stuipje	54	23	»	»	»	2	54	21
Thyphus	5	2	»	»	5	»	»	2
Tering	20	51	»	1	20	52	»	»
Verongelukking	2	»	»	»	»	»	2	»
Verzwakking	17	22	12	15	29	55	»	»
Waterzucht	5	9	2	4	7	15	»	»
<hr/>								
	108	120	20	22	89	109	45	55
<hr/>								
	228		48		198		78	

Overeenkomend totaal 276

Huwelyken.

Tusschen jongens en meisjes van 21 jaer en beneden . . .	4
Idem 21 jaer en 1 dag tot 25 jaer voltrokken	27
Idem 25 » 30 »	28
Idem 30 » 35 »	11
Idem 35 » 40 »	5
Idem 40 » 45 »	1
Idem 45 » 50 »	2
Idem 50 » 55 »	1
Tusschen jongens en weduwen van 21 tot 25 jaer voltrokken.	1
Tusschen jongens en weduwen van 30 jaren en 1 dag tot 35 jaer voltrokken . . .	1
Tusschen weduwenaren en meisjes van 25 jaren en 1 dag tot 30 jaren voltrokken . . .	1
Idem van 35 jaren en 1 dag tot 40 jaer voltrokken	1
Idem 45 » 50 »	2
Idem 50 » 55 »	1
Idem 55 » 60 »	2
Idem 60 » 65 »	2
Tusschen weduwenaren en weduwen van 30 jaren en 1 dag tot 35 jaren voltrokken . . .	1
Idem van 50 tot 55 jaren voltrokken . . .	1
Totael	92
In 1861	95
Verschil in min	3

Gewettigde kinderen.

	JONGENS.	MEISJES.
Van 3 maenden tot een jaer	1	1
» 1 tot 2 jaren	»	1
» 2 » 5 »	»	1
» 5 » 10 »	1	»
» 10 » 15 »	1	»
Totael	6	

Verandering van woonplaats.

Sedert den 1° january tot en met den 31° december 1862 zyn er in onze stad en in den omtrek komen woonen:

Van gemeenten uit deze provincie : 196 mannen, 241 vrouwen.
Van andere provinciën van 't ryk :

Uit Brabant	17	»	20	»
» Henegouwen	2	»	1	»
» Limburg	»	»	4	»
» Luik	1	»	1	»
» Oost-Vlaenderen	8	»	6	»
» West-Vlaenderen	5	»	5	»
	227		283	
Van buiten's lands :				
» Holland	30	»	42	»
» Frankryk	2	»	»	»
» Pruissen	»	»	1	»

Totael 259 321

Er zyn tusschen gemeld tydstip van hier vertrokken :
Naer gemeenten in deze provincie 200 mannen 210 vrouwen
» andere gemeenten in het ryk 72 » 71 »
» andere koningryken en landen 22 » 26 »

Totael 294 307

Gevolgenlyk zyn er uit onze stad 35 mannen meerder vertrokken dan komen woonen, en zyn er 14 vrouwen meerder komen woonen dan vertrokken.

Aenmerkingen omtrent het houden der registers van den burgerlyken stand.

De registers van den burgerlyken stand worden steeds met nauwkeurigheid gehouden.

De heer schepen Van Hal blyft by volherding nauwkeurig en loffelyk het ambt van openbaren ambtenaer van den burgerlyken stand met al zyne betrekkingen bedienen.

Verificatie der registers van den burgerlyken stand.

De nedergelegde registers over 1862 hebben andermael aen den procureur des konings geene aenleiding tot aenmerking gegeven.

TITEL XX.

GEMEENTE-BESTUER.

Gemeente-Raad.

In onze gemeente-raed is geene enkele vacatuer.

De raad heeft in 1862 maer 18 zittingen gehouden, en over 109 verschillende zaken eene beslissing genomen.

Den laetsten dynsdag van deze maend zullen de kiezers, overeenkomstig het art. 20 dergemeente-wet van 30 maart 1836, tot de vernieuwing van de kleinste helft des raeds, welke met 1 januarij aenstaende afreedt, worden opgeroepen.

De heeren raedsleden, wier mandaet op voormeld tydstip eindigt, zyn : J. F. Noten, Joseph Marynen, N. Vanballaer, M. Gerstmans, Joseph Neeckx en Joseph Gouweloos. Allen kunnen herkozen worden.

Kollegie van burgemeester en schepenen.

Zonder verandering.

Het getal der zittingen van het kollegie, waarvan proces-verbael in 1862 is opgemaakt, belooft tot 60.

Personeel en inrigting der burealen.

Buiten de benoeming van den heer Ed. Liebrechts, die zynen vader, den heer J. J. Liebrechts, ontslaggever, heeft vervangen, is er in het personeel der administratie geene verandering geschied.

Kieslysten.

De kieslysten over de jaren 1863 en 1862 geven by vergelyking den volgenden uitslag :

Jaer.	KIEZING VOOR DE VORMING		
	der wetgevende Kamers.	van den provincialen raad.	van den gemeente-raed.
1863	236	245	285
1862	238	245	276
Verschil (in meer	»	»	9
(in min	2	»	»

De herziening van deze lysten heeft andermael geene aenleiding tot reklamen gegeven.

Op de kieslysten voor de wetgevende Kamers en van den provincialen raad zyn er in 1863 doorgeschrapt :

3 personen welke voor de herziening der gezegde lysten waren overleden.

2 idem idem de stad hadden verlaten.

7 idem idem den vereischten cyns niet meer betaelden.

Integendeel zyn er 10 nieuwe kiezers op dezelfde lysten gebragt.

Voor de hiervoor aengehaelde redenen zyn er op de gemeente-kieslysten insgelyks vyftien personen doorgeschrapt, en vier en twintig andere personen als nieuwe kiezers ingeschreven geworden.

Ziehier de herhalende tabel der verschillende staten en beroepen, waertoe de personen, op de kieslyst voor de wetgevende Kamers gebragt, behooren :

Advokaten	4
Ambachtslieden	26
Ambtenaers of beambten in werkelyken dienst	11
Aennemers	2
Artsenbereiders	5
Banketbakkers	1
Bankiers	1
Beenhouwers	1
Brouwers	5
Eigenaers	1
Genees- en heelmeeesters	4
Griffiers	2
Handelaers	23
Herbergiers	6
Kooplieden en slyters	30
Landbouwers	27
Leeraers	1
Ministers der eerediensten	6
Molenaers	4
Notarissen	4
Nyverheids-oefenaers	32
Officiers van het openbaer ministerie	1
Procureurs of avoués	2
Regters of raedshceeren	4
Renteniers	11
Tappers	19
Zackwaernemers	1
Zilvermeden	2

Totael 236

Lyst der jury.

De herziene naemlyst der personen, die in onze stad als jury kunnen worden geroepen, beloopt voor dit jaer ten getalle van 53, en in het afgelopen jaer was hetzelfde 52.

Kiezingen.

De kiezing, welke ten gevolge van het koninklyk besluit van 20 mei 11., op 9 juny daarna alhier heeft plaats gehad, heeft voor uitslag opgeleverd, dat de heeren Coomans, de Merode en Nothomb met eene groote meerderheid van stemmen zyn herkozen geworden.

Beweging der zaken van het bestuer en stadsschriften.

Zonder verandering; zie ons verslag over 1856-1857.

Gemeente-goederen.

Roerende en onroerende goederen.

Zie den volgenden titel: *Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.*

Aenkoopingen, verkooping en mangelingen.

Er zyn slechts twee kleine aenkoopingen geschied, namelyk aen de St. Theobaldus-kapel voor de verbetering der straet en aen de Bekebrug voor den affloop van den Maesloop. Overigens zyn er eenige onbeduidende voorhoofden van wegen aen de aenpalende eigenaers verkocht. Mangelingen hebben er niet plaats gehad.

Betwistbare zaken.

Geene.

Gemeente-reglementen.

Sedert ons laetste verslag zyn er geene nieuwe reglementen in zwang gesteld.

TITEL XXX.

GEMEENTE-INKOMSTEN.

Ontleding der gemeente-rekening van 1862 en waerdering der begrooting voor 1864.

Gewoone en buitengewoone ontvangsten.

A. Gewoone.

Erfelyke inkomsten.

	Rekening.	begrooting.
Verhuring van huizen en andere opbrengende gebouwen	fr. 1925-80	1850-»
Verkoop van turf, schadden, hout en strooisel	3098-97	500-»
<i>Gemagtigde heffingen, schattingen en belastingen.</i>		
Voor het onderhouden en verbeteren der buertwegen	4065-42	4100-»
Opbrengst van het staengeld in het vleeschhuis	362-25	400-»
Gewoone additionele centimen op de belastingen	3089-33	3050-»
1/3 der belastingen op de honden	438-96	500-»
Aendeel der stad voor de afgeschafte octrooi-regten, volgens de wet, jaer 1862.	64900- »	64900-»
Belasting op haver, hooi, strooi en voorgevels der huizen	12152-54	13310-»
Idem op de rytuigen op veren of riemen	410- »	430-»
Opbrengst der boeten	626-14	400-»

Mede te dragen fr. 91067-41 89440-»

Medege dragen fr. Rekening. 91067-41 Begrooting. 89440-2

Andere ontvangsten.

Opbrengrst der akten van den burgerlyken stand 71-16   70-2

B. Buitengewoone.

Goed slot der vorige rekening 18966-55
 Overschot der vorige dienstjaren op de begrooting . . . . . » - »   3688-32
 Toelage van de provincie voor de stads-teekenschool . . . . . 500- »   300-2
 Id. id. voor het lager onderwys . . . . . 1000- »   3000-2
 Id. id. voor de godshuizen verleend . . . . . 600- »   600-2
 Id. id. van het gouvernement voor het maken van eene studiezael aen de middelbare school, enz. 4869-52   » - »
 Id. id. voor het aankopen van modellen voor de teekenschool . . . . . » - »   300-2
 Id. id. voor de bestrating der Statie straet . . . . . 5270- »
 Verschillende ontvangsten 228-78   200-2
 Buitengewoone opcentimen 5803-51   5740-2
 Som te ontvangen voor het uitbetalen aen de liefdadige gestichten . . . . . » - »   1000-2
 Teruggave van den verleenden onderstand aen behoeftige reizigers 65-10   150-2
 Militaire logementen, transporten, enz. 282-98   1000-2
 Teruggave van de verschotten gedaen voor de kuisching der rivieren *ex officio*, ten laste der boordeigenaers . . . . . » - »   100-2
 Bedrag der toelage van het gouvernement voor de wachtgelden der beambten van 'toctrooi . . . . . 2850- »   » - »
 Bedrag der leening van 1861 voor de inrigting van het gaz-licht . . . . . 120000- »   » - »
 Voor interesten van belgische en stedelyke obligatiën 743-44   » - »
 Overschot van de verkochte belgische obligatiën voor de inrigting van het gaz-licht, onbegrepen die het verleeden jaer in ontvangstzyn gebragt . . . . . » - »   7085-2

Mede te dragen fr. 248348-45 118545-32

Medege dragen fr. Rekening. 248348-45 Begrooting. 118543-32
 Algemeene ontvangsten en opbrengsten van het gaz-fabriek . . . . . » - »   22000-2

Totael fr. 248348-45 140543-32

Gewoone en buitengewoone uitgaven.

1° kapittel. Huishoudelyk plaatselyk bestuur 15589-65   15340- »
 2° » Publieke veiligheids- en gezondheids-gesteltenis, enz. 13228-25   35490- »
 3° » Gemeente-werken 7308-13   7200- »
 4° » Handel en scheepvaart . . . . . » - »   » - »
 5° » Casernering, logement en militaire transporten 336-26   1000- »
 6° » Publieke weldadigheid 28168-36   31250- »
 7° » Eeredienst . . . . . 850- »   850- »
 8° » Openbaer onderwys 7261-95   10100- »
 9° » Schoone kunsten 1668-42   2200- »
 10° » Gevestigde schuld 10289-34   12767-45
 11° » Regelingen 68-66   50-85
 12° » Herhalingen 121511-60   3928-12
 13° » Buitengewoone uitgaven 3008-68   4288- »
 14° » Verschillende uitgaven 1592-98   2138-90
 15° » Nieuwe werken en byzondere uitgaven . . . . . 20650- »   15590- »

Totael fr. 231532-28 140543-32

Uitkomst van de begrooting van 1864.

Ontvangsten . . . . . fr. 140543-32
 Uitgaven . . . . . » 140543-32
 Overschot fr. » - »

Schulden.

Het kapitaal der gevestigde schuld is het zelfde gebleven, en beloopt tot fr. 20423-28. De hiervoor te betalene interesten bedragen fr. 612-71.
 De rente, aen het jongens-weezenhuis verschuldigd, bedraegt fr. 21128-89, en de jaarlyksche interest fr. 635-86.
 Die aen het meisjes-weezenhuis toekomende, beloopt in kapitaal fr. 15192-13 en in jaarlykschen interest fr. 423-28.

Leeningen.

Behalve de leening van 120,000 fr. voor de inrigting van het gaz-licht, waerop tot heden eene som van 3500 fr. is afgelegd geworden, zyn er nog 53 obligatiën van 500fr. van de leening van 1847 in handen, dus dat de gezamenlyke leeningen nog in kapitaal bedragen fr. 145,000

Financiële gesteltenis.

Onze financiële gesteltenis is niet verbeterd. Wy zyn verpligt geweest, om de onvermydelijke uitgaven te dekken, van de hoofdsom der gemeente-belasting op haver, hooi, strooi en voorgevels der huizen met tien per cent te verhoogen, nogtans hebben wy alle reden om te hopen, dat dit slechts voor een jaer zal noodig zyn. Immers de goede oogst zoo van graen als van aardappelen, belooft voor de behoeftige volksklas eene betere toekomst, waerdoor ons armbestuer ongetwyfeld het toekomende jaer minder onderstand zal noodig hebben.

Comptabiliteit.

Begrooting van 1863.

Destedelyke begrooting voor het loopende dienstjaer 1863, is door de bestendige deputatie van den provincialen raed, in zyne zitting van 16 january ll. vastgesteld, te weten :

De ontvangsten op	fr. 144,839-03
De uitgaven op	» 144,839-03
En het overschot op	fr. »- »

Rekening.

De rekening van den gemeente-ontvanger over het dienstjaer 1862 voorloopig vastgesteld, toont aen :

Dat de ontvangsten van alierlei aerd bedragen	fr. 246,848-45
Dat de gewoone en buitengewoone uitgaven	» 231,532-28
En het goed slot op	fr. 15,316-17

Wy vertrouwen dat de gemeente-comptabiliteit, die altoos op eene klare en regelmatige wyze werd gehouden, door den heer Liebrechts, zoon, die zynen vader, *demissionaris*, heeft vervangen, by voortduring op eenen goeden voet zal blyven bestaen.

Pensioenkas.

Zie ons verslag over 1853-1854.

TITEL IV.

LIEFDADIGE GESTICHTEN.

Bureel van weldadigheid.

Het bestuer van ons bureel van weldadigheid, waeraen wy alle erkenenis schuldig zyn, heeft door het overlyden van den heer J. A. De Somer, die gedurende 34 jaren als lid en voorzitter van het bureel, vele diensten aen de stad heeft bewezen, een groot verlies gedaen. Wy betreuren nog, dat onze gemeenteraed, die, om 's mans belanglooze diensten te beloonen, zich meer dan eens tot Z. M. had gewend, tot het bekomen van het ridderkruis van zyn orde, in zyne poogingen niet heeft mogen gelukken.

Het oudste lid, den eerw. heer de Fierlant, dewelke reeds sedert 27 jaren van het armbestuer deel maakt, en aen denwelken de stad en derzelve inwooners allen dank schuldig zyn, is zyn weerdige opvolger geworden.

De heer Joseph Vanravestyn-Dierckx is vervolgens als het vyfde lid des bestuërs genoemd.

De andere leden van het bestuer, de heeren C. Hendrickx, L. Van Bouwel en F. Van Pelt, blyven by voortduring hunne moeijelyke taek met iéver en menschlievendheid vervullen.

Roerende en onroerende goederen.

Deze hebben geene veranderingen ondergaen.

Giften en legaten.

Het bureel is sedert ons laetste verslag met eene gift van 250 fr., door wylen Gerardus Meeuws, begunstigd geworden.

Aenkoopingen, verkoopingen en mangelingen.

Zie hiervoren onder den titel : *Roerende en onroerende goederen.*

Afleggingen en aenleggingen van kapitalen.

De afleggingen, sedert ons laetste verslag aen het bureel gedaen, zyn de volgende :

1° Twee obligatiën, eene van fr. 1000-» en eene van fr. 500-» van de stadsleening voor het gaz-licht; 2° eenerente van fr. 10-» door de kinderen Coquart, aen den penning 20 met fr. 217-»; 5° uit de spaerkas gehaald eene som van fr. 1785-64 en 4° verkocht een nominael kapitaal, belgische obligatiën 2 1/2 o/o van fr. 12,000-», voor de som van fr. 7,310-99.

Met deze penningen zyn er tien obligatiën van de stads leening voor de inrigting van het gaz-licht, alhier genomen, te weten: 1° zeven van fr. 1000-» en dry van fr. 100-» en verder voor 3700 franken, nominael kapitaal, belgische obligatiën 4 1/2 % aengekocht.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt steeds op eenen regelmatig en voet gehouden.

De vastgestelde rekening van den gewezen ontvanger, over het dienstjaar 1862, geeft op, dat de ontvangsten van allen aerd bedragen fr. 53,235-20,

Dat de gewoone en buitengewoone uitgaven beloopt » 35,479-60

En dat het nadeelig slot bedraegt fr. 226-40

De vastgestelde begrooting voor het loopende dienstjaar 1863, hierin begrepen een onderstand van de stad van fr. 23,200- » bedraegt in

Ontvangsten	fr. 47,270-73
Uitgaven	» 47,243-86
Overschot	fr. 26-87

Statistieke opgave van behoefte.

De redenen, in onze 2 laatste verslagen aengehaeld, bestaen nog gedeeltelyk, en derhalve is 't ons nog onmogelyk eene juiste opgave van onze behoeften te doen. Over het reklaem van de gemeente Oud-Turnhout, tegen het besluit der bestendige deputatie van den provincialen raed, dd. 10 augustus 1860, heeft de bevoegde overheid eindelyk eene uitspraak gedaen, doch dezelve zal ons inzien de moeijeligheden over de hulpwoning, die wy volgens onzen eersten voorstel door een eenvoudige en klaer stelsel hadden getracht te voorkomen, niet geheel uit den weg ruimen, aengezien de gegevene beslissing over punten duister en aen meer dan eene *interpretatie* onderworpen is.

Onderstands-uitdeelingen.

De uitdeelingen, door ons armbestuer zelf tot onderstand van

personen, welke alhier hunne woonplaats hebben, gedaen, beloopt, volgens de rekening van 1862, te weten:

In geld	fr. 2939-37
In brood	» 6086-32
In kleederen en lynwaed	» 1468-64
Voor geneesmiddelen	» 2009- »
Voor mondkosten der bestedelingen	» 15957-16
Voor huishuren	» 2089-52
Voor doorkisten en begraefkosten	» 353-40
Voor onderstand aen vreemdelingen	» 3251-23

Behalve den geldelyken onderstand van fr. 18,600-» heeft de stad nog betaeld voor: Verplegingskosten in vreemde hospitalen, enz., jaerwedde der doctoren, heelmeeesters en vroedvrouwen, onderstand aen ons gasthuis, enz., en onderhoudskosten van behoeftigen in 't bedelaers-werkhuis . . . . . » 7403-26

Zamen fr. 41557-70

Betwistbare zaken.

Behalve de betwistbare zaken in ons verslag van 1851-1852 gemeld, is ons armbestuer gemagtigd geworden om de erfgenamen van wylen Adrianus Vogels, voor de uitvoering van zyn testament, in regten te betrekken. Deze zaak zal eerstdaegs voor de regbank alhier worden opgeroepen.

Godshuizen.

Bestuer.

Wy hebben, even als het Armbestuer, een achtbaer lid van de bestiering der godshuizen te betreuren. Den eerw. heer F. J. Smolderen, sedert 1837 pastoor van 't Gasthuis alhier, heeft de Albestierder na eene korte ziekte, op 9 juny ll., in den ouderdom van 61 jaren tot zich geroepen. Het gesticht heeft in dien achtbaren man een opregten herder en welwillenden raedsman, de zieken eenen weldadigen trooster, de bestiering een nuttig en verstandig lid, en de stad een zeer goedaerdig en gedienslig inwoner verloren.

Roerende en onroerende goederen.

Behalve den verkoop van een klein gedeelte grond tegen den nieuwen steenweg naer Hoogstraten, en den aankoop van een parceil erve van de erve Dirckx-Dewolf, moeten wy van geene verandering deswege gewag maken.

Giftten en legaten.

De godshuizen hebben sedert ons laatste verslag van wege den

heer Joannes Smolderen en jufvrouw Theresia Smolderen, te Gierle, ten einde aen de aen hun bekende intentiën van wylen hunnen kozyn, den eerw. heer Franciscus Josephus Smolderen, in leven pastoor van het Gasthuis te voldoen, met de volgende giften begunstigd geworden: A. Het Gasthuis met eene belgische obligatie van fr. 1000-» aen den interest van 4 1/2 %, op last van jaerlyks ten eeuwigen dage op of omtrent zynen sterfdag te doen celebreren eene gezongene Misse tot lafenis der ziel van wylen-hunnen voornoemden kozyn F. J. Smolderen; B. met eene belgische obligatie van dezelfde som en interest op last van de intresten derzelve te gebruiken te voordeele der zieken welke by herstelling het Gasthuis verlaten; C. St. Pieters-Godshuis met dry belgische obligatiën ieder van fr. 1000-» aen den interest van 3 %, op last van het begiftigd gesticht, van jaerlyks ten eeuwigen dage, op of omtrent zynen sterfdag, eene Misse te doen celebreren, tot lafenis der ziel van wylen hunnen genoemden kozyn F. J. Smolderen.

Aenkoopingingen, verkoopingingen en mangelingen.

Zie hiervoor titel: Roerende en onroerende goederen.

Afleggingen en aenleggingen van kapitalen.

De godshuizen hebben sedert ons laetste verslag de volgende afleggingen ontvangen: 1° Tweerenten van de erven P. Broeckx-landbouwer te Desschel, bedragende zamen fr. 726-62. aen 3 3/4 % en 2° eene dito van Cornelius Dancels, te Beersse, van fr. 1269-84 aen 3 %.

De aengelegde kapitalen bestaan uit: Eene inschryving op het grootboek van fr. 1500-» aen 4 1/2 % voor het Gasthuis, en eene dito van fr. 1000-» aen 4 1/2 % ten voordeele van het Begghynhof.

Comptabiliteit.

De comptabiliteit wordt by volherding op eenen goeden voet gehouden.

De vastgestelde begrootingen voor het loopende dienstjaer 1863 bedragen, te weten:

	ONTVANGSTEN.	UITGAVEN.	OVERSCHOT.	SLOT.
Het gasthuis	fr. 11,008-23	fr. 11,887-15	fr. 21-10	fr. »-»
De infirmery van het Begghynhof.	» 11,055-89	» 11,574-75	» 81-14	» »-»
St. Pieters-Godshuis	» 13,004-07	» 14,460-»	» 544-07	» »-»
Algemeen totaal	fr. 35,068-21	fr. 37,921-90	fr. 646-51	fr. »-»
Dit voor 1862 bedroegen	» 37,255-33	» 37,192-40	» 62-93	» »-»
Verschil in meer	fr. 1,312-88	fr. 729-50	fr. 583-38	fr. »-»
» in min	» »-»	» »-»	» »-»	» »-»

De ingezondene rekeningen over het dienstjaer 1862 bedragen, te weten:

	ONTVANGSTEN	UITGAVEN.	OVERSCHOT	MALISLOT.
Het Gasthuis	fr. 11,615-82	fr. 11,257-24	fr. 530-58	fr. »-»
De infirmery van het Begghynhof.	» 11,028-94	» 10,778-53	» 250-41	» »-»
St. Pieters-Godshuis	» 14,741-18	» 14,672-81	» 68-37	» »-»
Algemeen totaal	fr. 37,385-94	fr. 36,708-38	fr. 675-36	fr. »-»

Betwistbare zaken.

Er bestaat by de godshuizen geene enkele betwistbare zaak.

Fondatie en infirmery op het Begghynhof.

Deze twee gestichten onderhouden 11 begghynen. De huishoudelyke bestiering, bestaende uit 5 personen, is nog dezelfde.

Opgaaf der verzorgde zieken in het Gasthuis.

Men heeft in ons Gasthuis verzorgd, te weten:

	ZIEKEN				Totaal.
	ten laste onzer stad behoorende.	voor rekening van andere gemeenten.	voor rekening van den Staat.	voor hunne penningen.	
Sedert 1 sept. 1862 tot 1 sept. 1863	198	6	5	8	217
En op hetzelfde tijdstip van 1861-1862.	211	7	14	17	249
Verschil (in meer in min	» 15	» 1	» 9	» 9	» 32

De eerw. heer Govaerts, onderpastoor in St. Pieters-kerk alhier, heeft den eerw. heer Smolderen, wiens overlyden wy hebben gemeld, als pastoor in 't Gasthuis vervangen.

Wy beschouwen in dezen verdienstelyken man een weerdigen opvolger van zynen voorganger.

De gasthuis-nonnen hebben sedert ons laetste verslag ook eene medezuster verloren. Op 16 mei ll. is in voornoemd Gasthuis in den jeugdigen ouderdom van 29 jaren in den Heer ontslapen zuster Philomena, geboren Maria Louisa Vanpeel, van Haecht.

De inwendige en administratieve bestiering van ons Gasthuis blyft by voortdoring allen lof verdienen.

St. Pieters-Godshuis.

Dit liefdadig gesticht, sedert 1856 bekomen, wordt steeds door 7 religieuzen van het orde van St. Elisabeth en Franciscus

bestuurd, en bevat thans 42 meisjes, 22 jongens, 17 oude vrouwen en 21 oude mannen.

Ofschoon de weezen, zoo als wy verleden jaer zegden, meer met het boekbinden dan met breijen verdienen, zal men evenwel nogmaels eenen onderstand aen genoemd gesticht moeten verleenen, doordien dat er eenige der oudste meisjes-weezen, die den vereischten ouderdom bereikt hadden, het gesticht hebben verlaten, en dat de andere, daer nog in zynde, door hunne jonge jaren, nog weinig winnen.

Zinneloozen.

Het getal zinneloozen, tot onze stad behoorende, beloopt tot 34.	
Ons armbestuur heeft in St. Hubertus en in St. Julianus-gasthuis te Brugge te onderhouden	13
Id. id. in St. Josephus-gasthuis te Erps-Querps	13
Id. id. by familie en andere persoonen uitbesteed	4
Door hunne familie worden onderhouden	4
Overeenkomend totaal	34

Blinden en stom-dooven.

Het getal der blinde persoonen in onze stad is hetzelfde gebleven. Van de vier blinde persoonen, waervan, zoo als wy het verleden jaer zegden, de heer oogmeester Van Roosbroeck, de genezing, of ten minste eene groote verbetering der kwael dierf verhopen, zyn er twee eenigen tyd in het *instituet ophthalmique* te Brussel verpleegd geworden, doch zonder een voordeel uitwerksel te bekomen.

Het stom-dooft kind Geenen is nog altyd in het koninklyk instituet te Brugge geplactst. Twee andere, alreeds bejaerde stom-dooven, verblyven nog steeds alhier ter stede by hunne familie. De stom-dooft J. B. Verheyen, die vroeger op stads-kosten in het instituet te Brussel was geweest, is in 't voorjaer aen eene kwynende ziekte, in ons gasthuis overleden.

Bedelaers-werkluis.

Het getal bedelaers, waervan de stad te Hoogstraten de onderhouds-kosten betaelt, is vermeerderd.

Gedurende het 4 ^e kwartael 1862 zyn er geweest	9
» 1 ^e » 1865 »	8
» 2 ^e » » »	10
» 3 ^e » » »	10
Totaal	33

En op gemeld tydstip in 1861-1862

Vershil in meer

TITEL V.

EERE-DIENST.

Geestelykheid, kloosters, geestelyke corporatiën, enz.

Er zyn in den loop van dit jaer in onze stad twee geestelyken overleden, namelyk de eerw. heer Smolderen, pastoor van 't Gasthuis, waervan wy hebben gesproken, en de eerw. heer priester E. Van Gorp.

De eerw. heer Govaerts, die als pastoor in het Gasthuis is genoemd, is door den eerw. heer J. P. Peeters, als onderpastoor in St. Pieters-kerk vervangen.

De ons bekende veranderingen die het personeel in St-Josephs-collegie heeft ondergaen zyn de volgende:

De eerw. heer P. Devos is andermael als pater-rector aangesteld, en heeft den eerw. heer Droeshout vervangen; de eerw. heer J. Thyssen is naer Antwerpen verplactst, en de eerw. heer P. J. Vanderstraten, die als missionaris naer de Indiën was vertrokken, is reeds overleden.

De eerw. heeren Felix Caels en F. Smet zyn integendeel het collegie komen bewoonen.

Kerkfabrieken.

De benoemingen en de kiezingen voor de kerkfabrieken en de bureelen der kerkmeesters blyven jaerlyks in de maend april, overeenkomstig het decreet van 30 december 1809, geschieden.

De rekeningen over 1862, die ter stads-secretary zyn overgelegd en door Zyne Eminentie den Kardinael-Aernsbisshop zyn goedgekeurd geworden, geven de volgende uitkomst:

A. St. Pieters-kerk.

Gewoone en buitengewoone ontvangsten	fr. 13,754-57
Uitgaven van allen aard	» 13,743-51
Overschot	fr. 11-06

B. De kerk van Onze Lieve Vrouw, te Severdonck.

Ontvangsten	fr. 795-49
Uitgaven	» 789-68
Overschot	fr. 5-81

De vastgestelde begrotingen voor 1864 bedragen :

A. Voor St. Pieters-kerk.

Gewoone en buitengewoone ontvangsten	fr. 14,650-63
Uitgaven van allen aard	» 14,647-20
Overschot fr.	3-43

Voor de kerk van Onze Lieve Vrouw, te Severdonck.

Gewoone en buitengewoone ontvangsten	fr. 972-34
Uitgaven van allen aard	» 964-30
Overschot fr.	8-04

Roerende en onroerende goederen.

Hierover hebben wy geene verandering aen te stippen.

Giften en legaten.

Nihil.

Afleggingen en aenleggingen van kapitalen.

Er is sedert ons laetste verslag eene aflegging van eene obligatie van fr. 3265-30 aen 3 % door de erve Petrus Debacker, te Ryckevorsel, aen St. Pieters-kerk gedaen, waervan de penningen tot aenkoop van belgische obligatiën zyn gebruikt geworden.

TITEL VI.

OPENBAER ONDERWYS.

Collegie van middelbaer onderwys.

Het collegie van middelbaer onderwys blyft, door de uitgebreide kennissen, welke men er kan bekomen, steeds in ons land en in Holland in naem en faem winnen. Het getal der studenten vermeerdert ook jaerlyks. Vóór de vacantie telde men in hetzelfde 117 *internen* en 88 *externen*.

Van de 16 studenten die hunnen *cursus* dit jaer hebben gedaen, zyn er vier die hun schriftelyk en mündelyk examen voor de hoogere studiën, voor den jury te Antwerpen, met den besten uitslag hebben ondergaen, namelyk de heer Alphonse Boone,

onze inboorling, vroeger bekroonde leerling der gouvernements-middelbare school, die zyne studiën in de regten vordert, is door den president der jury als primus verklaerd van al de leerlingen die met hem het schriftelyk examen onderstaen hadden. De heeren Augustus Vantrooy en Gustaef Meses, insgelyks onze inboorlingen, en Declippeleir hebben na het mündelyk examen den titel van *gradué en lettres* bekomen. Van de bovengenoemde 16 studenten, zyn er 12 die den geestelyken staet hebben verkozen, en waervan er 5 in de seminariën zyn aengenomen en 7 welke zich tot andere geestelyke orders bestemmen.

Middelbare school.

Het besturend personeel heeft sedert ons laetste verslag geene verandering ondergaen. In het onderwyzend personeel is slechts eene verandering geschied, namelyk de heer Le Cocq, vroeger tweede regent by de middelbare school te Antwerpen, heeft den heer Fontaine, die naer de voornoemde school is verplaeft geworden, als eersten regent vervangen.

Nogmaels hebben wy het geluk, van over de nieuw bekomen zegeprael van onze gouvernements-middelbare school, die aenhoudend sedert jaren zoo eervol heeft uitgemunt, te kunnen gewagen.

In den byzonderen pryskamp van de vlaemsche tael tusschen de *nieuwe leerlingen* heeft J. F. De Meyer, met 75 punten op 100 den 4^e prys gewonnen; de leerling A. B. Jacobs behaalde met 65 punt op 100 den 3^e accessit en aen A. J. Lenaerts viel met 60 punten op 100 eene eervolle melding te beurt.

Tusschen de *oude leerlingen* heeft H. J. T. Snieters, met 90 punten op 100, den eersten prys weggedragen.

In het algemeen konkoers tusschen de *nieuwe leerlingen* bekam J. F. De Meyer, voornoemd, den 4^e prys, by verdeeling, met 82 1/2 punten op 100 (53 1/2 voor het litterarische gedeelte, dat is de fransche tael, redactie, geschiedenis en aerdryskunde en 29 punten voor de mathesis); A. J. Lenaerts behaalde by verdeeling den 9^e prys met 77 punten (52 voor het litterarische gedeelte en 25 voor de mathesis); en A. J. Jacobs bekam den 16^e accessit met 69 8/10 punten, (48 8/10 voor het litterarische gedeelte en 21 voor de mathesis).

In het konkoers tusschen de *oude leerlingen* behaalde L. Snieters den 8^e prys met 77 punten (51 voor het litterarische gedeelte en 26 voor de mathesis) en zyn genoemde broeder H. J. T. die het verledene jaer tusschen de *nieuwe leerlingen* in het vlaemsch konkoers den eersten prys ook wegdroeg, den 12^e

prys met 73½ punten (53 ½ voor het litterarische en 20 voor de mathesis).

Van de 53 middélbare scholen die aen het konkoers hebben deel genomen, is er geen eene, die zoo veel benoemingen als de onze heeft bekomen.

Gemeente lagere scholen.

De hoofd-onderwyzer Schools en de onderwyzer Bertels, in de stads-kosteloze school, blyven steeds met vlyt hunne opgelegde taek volvoeren, en aen ons vertrouwen beantwoorden. 220 jongens ontvangen in die school het kosteloos onderwijs. Het is ons aengenaem geweest van aen beide heeren de gratificatie van fr. 75-» die onze gemeente-raed hun had toegestaan, te mogen betalen.

In de school te Severdonck worden 25 kinderen, 20 jongens en 5 meisjes, kosteloos onderwezen.

Byzondere lagere scholen, bewaerscholen en scholen voor bejaerde personen.

Zie deswege ons verslag over 1858-1859.

Zondagscholen.

Zie ons verslag over 1858-1859.

Scholen van nyverheid, kunsten, ambachten en normaelscholen.

Deze bestaen hier ter stede niet.

Onderwyzend personeel, jaerwedden der onderwyzers, enz.

Wy hebben wegens het onderwyzend personeel geene andere veranderingen, dan hiervoren onder den titel *Middelbare school*, gemeld, aen te stippen.

Volgens de stedelyke begrooting is er, voor het loopende dienstjaer, door de stad toegestaan :

1° Voor de school van middelbaer onderwijs, onderstand	fr. 3000- »
2° Voor het collegie van middelbaer onderwijs toelage	» 2000- »
3° Voor de stads-kosteloze school	» 2703- »
4° Voor die te Severdonck	» 450- »
En 5° Voor de school, die terzelver tyd zal dienen tot leerwerkhuis	» 1547- »
Totaal fr. 9700- »	

Wy hebben voor het toekomende jaer andermael een crediet voor de oprigting der genoemde school voorgedragen.

Schoollokalen.

Onze schoollokalen worden goed onderhouden en zyn in goeden staet.

Onderstand voor het lager onderwijs.

De stad heeft voor het lager onderwijs voor het loopende jaer nogmaels eenen onderstand van 1000 fr. ontvangen.

Byzondere kostscholen.

De byzondere kostschool voor meisjes, door de Kanonikessen van het H. Graf gehouden, die voor onze stad van een allergrootste nut is, wordt meer en meer vermaerd en blyft onder alle punten aanbevelenswaardig.

Men telt thans in die school 55 pensionairen, te weten : 10 uit Holland, 2 uit Engeland en 39 uit ons land.

Buiten de kostschool ontvangen er 189 meisjes het onderwijs, 125 tegen betaling en 64 kosteloos.

TITEL VII.

SCHOONE KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN LETTEREN.

Teekenschool.

In onze teekenschool, die verleden winter met het gaz-licht is verlicht geworden, zyn eenige verbeteringen tot stand gebragt, namelyk voor wat de ordertucht en den leertyd aengaet. Onze schepen, de heer Van Hal, heeft zich veel moeite gegeven, om, met de uitvoering van een nieuw voorloopig reglement te doen nakomen, dit tot stand te brengen. Er zyn ook eenige nieuwe modellen voor de leerlingen aengekocht, en alles doet verhoppen, dat onze teekenschool nu voortaan, van de opofferingen, die de stad ten voordeele der ambachtslieden doet, de vruchten, die men er mag van verwachten, zal genieten.

Byzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden.

De byzondere verzameling van kunstvoorwerpen en oudheden van de heeren Van Genechten en Van Hal, worden nog altoos belangryker, en verwonderen de vreemdelingen, die dezelve bezoeken.

Het kunstkabinet van den heer W. F. J. Van Genechten, voorzitter der regtbank, is sedert ons laetste verslag nogmaels verrykt geworden met de volgende voorwerpen: met eenig oud Delfts porselein, namelyk eene langwerpige achthoekige schotel in *polichrome*, dat is met verschillende kleuren versierd, en het chineesch nagebootst; met eene soepkom in porselein, kunstig met bloemen beschilderd, van het fabriek van Frankenthal, welk fabriek met dat van Sèvres evenaert; met eene oude zaktabakrasp in ivoir gebeiteld, eenen vioolspeler voorstellende; met eenige autographen, onder andere van eenen brief van *Heintje Vandernoot*, uit Breda geschreven, en welke tot opheldering dier tyds-omstandigheden kan dienen.

De heer Van Genechten is ook een der medestichters van het museum van *Antiquiteiten* te Antwerpen opgerigt, en hetwelk belooft voor de geheele provincie merkweerdig te worden.

De byzondere verzameling van den heer Van Hal is andermael verrykt en vermeerderd met tien *geëmailjeerde* porseleinen zoutvaten; met een oud japoneesch kasken met ornamenten beschilderd en met paerlemoer ingelegd; met eene oude koperen lamp van de 16e eeuw; met verschillende Kroonenburgsche en Saxische porseleinen met figuren; met onderscheidene tassen en tellooren in oud chineesch en japonisch porselein, met twee japonesche porseleinen figuren (mannen) en met verschillende oude kanten van 1500 à 1600.

Muziekgenootschappen.

De muziekgenootschappen onder de benaming van: *De Harmonie van Turnhout* en *De Harmonie S^c Cecilia*, hebben zich sedert ons laetste verslag vereenigd; zy hebben thans den titel van *Société Lyrique* aengenomen, en worden nog voor eenen bepaelden tyd van zes jaren door de vroegere commissiën bestierd. Wy durven de hoop voeden, dat met deze vereeniging, ook de verbroedering onder de spelende leden meer en meer in gulhertigheid zal aenwinnen, en dat met de lessen van hunnen nieuwen muziekmeester niet te verwaerloozen, zy ook zullen trachten dat hun genootschap, hetwelk thans door den gemeente-raed als *de Harmonie van Turnhout* is erkend geworden, onder andere steden van denzelfden rang zich zal doen onderscheiden. Het is ook in dit vertrouwen, en om den iever

der spelende leden aen te moedigen, dat de stad eene toelage van 500 franken heeft verleend.

Het zanggenootschap *Orpheüs*, dat vroeger eene afdceeling van *de Harmonie van S^c Cecilia* was, is ten gevolge van de vooraengehaelde vereeniging er van afgescheiden, en maekt nu eene afzonderlyke zangmaetschappy uit. Dezelve heeft in den loop van dit jaer den festival van Contich, diealdaer ter gelegenheid van het vyftigjaer bestaen der Harmonie is gegeven geworden, bygewoond. Zy heeft zich aldaer niet alleen door keurige zangstukken, maer ook door hare kleding (uniform) onder 51 Harmoniën en zangmaetschappyn doen onderscheiden. De genoemde zangmaetschappy *Orpheüs* heeft dit jaer ook het hare bygebragt om de feesten van den Edelen Handhoogte Oosthoven te verluisteren, en onze kundige beeldhouwer, de heer Peeters-Divoort, heeft haer een sierlyken standaard vereerd, waeraen reeds zilveren gedenkpenningen pryken.

De zangmaetschappy *Kunst en Nyverheid*, bestaende uit werklieden van het fabriek van den heer Ant. Van Genechten, blyft ook by voortdoring onze gemeente-feesten verluisteren, en laet geene gelegenheid voorbygaen om voor een of ander liefdadig werk concerten te geven. De gemelde maetschappy, die met de Harmonie van Hoogstraten een feest in den hof van den Edelen Handhoogte Oosthoven, heeft verluisterd, blyft by aenhoudendheid in de muzikale kennissen vorderingen maken.

Het genootschap van *fanfares*, onder de benaming van *Kunst en Vlyt*, bestaende uit werklieden van het fabriek van de heeren Brepols en Dierckx zoon, het verleden jaer opgerigt, heeft in dien korten tyd die vorderingen in muzikale kennissen gemaekt, welke men niet zoude hebben durven verhopien. Hetzelve heeft nietalleen dezen zomer afwisselend met de zangmaetschappy *Orpheüs* de feesten van den Edelen Handhoogte Oosthoven opgeluisterd, maer heeft ook te Vlimmeren een concert voor den armen gegeven, en met de Antwerpsche kermis in die stad een festival bygewoond en dry herinneringsmedaliën bekomen.

Nu laetstelyk heeft genoemd genootschap te zamen met de zangmaetschappy *Kunst en Nyverheid* een concert in voordeel van eene ongelukkige weduwe gegeven.

Letterkundige genootschappen.

Zondere byzondere verandering:

TITEL VIII.

GEZONDHEIDSDIENST (HYGIËNE) EN OPENBARE GEZONDHEIDS-GESTELTENIS.

Wy hebben wegens het *geneeskundig toezicht*, het *geneeskundig personeel* en de *commissie voor de gezondheid* geene veranderingen mede te deelen.

Openbare gezondheids-gesteltenis.

Deze is in onze stad voldoende, ofschoon er sedert eenigen tyd vele kinderen aan de roode koorts (scarlatine) zyn gestorven.

Koeipokinëting.

Zie ons verslag over 1848-1849.

Zindelykheid der straten.

Zie ons verslag over 1852-1853.

Gymnastique of lichaems-oefening.

Zie ons verslag over 1851-1852.

Begravenissen.

Zie ons verslag over 1850-1851.

Rampen en ongelukken.

De rampen, die wy sedert 1 september 1862 tot 1 september 11. te betreuen hebben gehad, zyn : 1° eenen inwendigen huisbrand in april, by den bakkersgast Adrianus Nykens, die eenige kleederen heeft vernield, en 2° De afbranding van de huizing, stal en schuer van den landbouwer Hendrik Peeters, te Lokeren, in july, welke door zyn zoon Jan Baptist was bewoond, en die hierdoor, buiten zyn gered hoornevee, al zyne meubelen en eene geit verloor.

De ongelukken tusschen voormeld tydperk voorgevallen, bestaan uit vier drenkelingen, namelyk : 1° van het kind Maria Elisabeth Wouters, op den steenweg naer Diest, tegen de Papenbruggenstraet, op 9 april; 2° van de 81jarige Maria Leysen, te Severdonck, op '22 july, en 3° van Franciscus Crols en Hendrik Peeters, in de vaert aen den zoogenaemden Nattenloop, op 5 augustus. Deze laetste laet eene weduwe met vyf minderjarige kinderen na.

TITEL IX.

OPENBARE VEILIGHEID, JUSTICIE EN GEVANGEN- HUIZEN.

Policie, inrigting en personeel, ordonnantiën en reglementen.

Het personeel onzer policie bestaet uit : eenen commissaris, eenen hoofdtoegevoegden, 3 toegevoegden, 9 nachtwakers en 14 suppleanten-nachtwakers.

De toegevoegde Vandenhout, die den gewezen toegevoegde Gerstmans had vervangen, *garde convoi* op den yzeren weg van den Staet te Charleroi genoemd zynde, is door G. B. Hollants *geremplaceerd* geworden.

Aenhoudingen, misdaden en overtredingen.

Sedert den 1° september 1862 tot den 1° september jl., heeft onze policie 194 processen-verbael opgemaakt, te weten :

Voor bedelary	2
» brandrampen	2
» drenkelingen	3
» houtdievery en strooiseldievery	54
» grasdievery	1
» huisdievery met en zonder braek	4
» dievery van verschillende voorwerpen	16
» baldadigheden, straetschendingen en ruststoornis	26
» mishandelingen, beledigingen en scheldwoorden	16
» aftroggelary en misbruik van vertrouwen	6
» andere overtredingen en voorvallen	16
» » aen de gemeente- en provin- ciale reglementen	47
» overtredingen aen de wet op de jagt	1
» zinnelozen toestand	6

Totael 194

De ordonnantiën en gemeente-reglementen worden tamelyk wel nagekomen.

Zelfmoorden.

Wy hebben geene zelfmoorden te betreuren gehad.

Gevangenhuis.

Het persooeel van het gevangenhuis heeft sedert ons laetste verslag geene verandering ondergaen.

In het gevangenhuis alhier zyn, even als het verledene jaer, slechts dry gevangenen van andere provinciën. Diegenen, welke hier zyn opgesloten, behooren of wel tot ons arrondissement of zyn alhier gevonnisd.

Hulpmiddelen tegen den brand.

Zie ons verslag over 1855-1856.

Paspoorten.

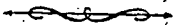
Sedert 1 september 1862 tot 1 september ll. hebben wy slechts éene binnenlandsche paspoort afgeleverd, en er zyn geene buitenlandsche paspoorten gevraagd geworden. Onze inwooners vragen des noodig als nu een certificaet van eenzelvigheid, dat zelfs in Frankryk, in Holland en andere landen voldoende is.

Zakboekjes voor werklieden en dienstboden.

Sedert 1 september 1862 tot 1 september jl. hebben wy andermael 17 zakboekjes afgeleverd. Het getal der afgegevene zakboekjes beloopt tot 1766.

Aenplakking, openbare roepers.

Zonder verandering.

TITEL X.

BURGERWACHT, MILICIE, GARNIZOEN.

Burgerwacht, plaetselyke inrigting, enz.

Het getal der personen, alhier ter stede, ingevolge de wet over de inrigting der burgerwacht, dd. 8 mei 1848, ingeschreven als tot den werkelyken dienst behoorende, beliep, by de laetste herziening, op 1 january ll., op 596.

Door de afscheiding van Oud-Turnhout met Turnhout, is het legioen, dat vroeger uit twee batailjons; ieder van 4 compagniën, bestond, ingevolge het koninklyk besluit van 13 mei ll., in een batailjon van 6 compagniën gehandhaefd.

De kiezingen der officieren, onder-officieren en kaporaels van het batailjon zyn, ingevolge gemeld besluit, op 21 en 30 juny jl. geschied.

De heer M. Gerstmans, die by de oprigting der schuttery in 1828 tot luitenant werd benoemd, en dewelke vervolgens na de staets-verandering in 1830 altoos opvolgend, zonder onderbreking, telkens in de burgerwacht de hoogste graden bekleedde, is andermael van zyne medeburgers, ofschoon bovenjaren, tot majoor van het nieuwe batailjon gekozen geworden.

Het batailjon is thans zoo als volgt zamengesteld :

	Majoor.	M. Gerstmans.
	Doctoor.	R. Bruggeman.
	Bygev. id.	C. Jacobs.
1 ^e Compagnie.	Kapitein.	G. Nuyens.
	Luitenant.	C. Hendrickx.
	Onder-luit.	A. Nuyens, zoon, en E. Van Ballaer.
2 ^e Compagnie.	Kapitein.	P. Dierckx.
	Luitenant.	G. Mesmaekers.
	Onder-luit.	J. P. Brosens en G. Van Pelt.
3 ^e Compagnie.	Kapitein.	J. Gernaet.
	Luitenant.	G. Leysen.
	Onder-luit.	A. Penen en J. Van Gorp.
4 ^e Compagnie.	Kapitein.	C. Ilombrouck.
	Luitenant.	G. Savelkoel.
	Onder-luit.	G. Glénisson en A. Mermans.
5 ^e Compagnie.	Kapitein.	J. Neeckx.
	Luitenant.	M. Maes
	Onder-luit.	A. Van Laer en F. Proost.

6e Compagnie. Kapitein. F. Van Deun.
Luitenant. L. Janssens.
Onder-luit. J. Goelen en F. Dierckx.

By koninklyk besluit, dd. 9 aug. 11., is de heer J. de Fierlant, luitenant-adjutant-majoor en de heer H. Dierckx, luitenant kwartier-meester, benoemd geworden.

Milicie.

Bepaald aendeel.

Het bepaald aendeel voor onze stad is voor het loopende jaer op 29 bepaald geworden.

Het getal ingeschrevene lotelingen was 126.

Niemand heeft zich wederspanning getoond.

Gevolg der werking van den milicie-raed.

Er zyn dit jaer wederom maer dry zittingen van den milicie-raed geweest.

Getal en redenen der vry- en uitstellingen.

33 lotelingen, welke dienstpligtige nummers hadden, zyn door den voornoemden raed, hetzy tydelyk of definitief, vrygesteld, te weten :

Voor ligchaems-gebreken	9
» kleinheid van gestalte	5
» broeders in dienst	9
» onderstand van ouders	1
» onderstand van weduwen	6
» als zynde eenig kind	2
» als van den militairen dienst doorgezonden	1

Totaal 33

Men heeft dit jaer twee reklamen van beroep by de bestendige deputatie gedaen, tegen de vrystelling aen dertien personen toegekend, waervan er dry voor den militairen dienst zyn goed bevonden. Twee miliciens zyn by den gemelden raed in beroep gegaen wegens de beslissing van den milicie-raed, ten hunnen opzichte genomen. De eene beslissing van den milicie-raed is na onderzoek ongegrond bevonden en de andere heeft den loteling voor een jaer vrygesteld.

Van de 126 lotelingen, dit jaer ingeschreven, zyn er .
4 die alleenlyk kunnen lezen,
15 welke kunnen lezen en schryven,
62 die kunnen lezen, schryven en cyferen, en
45 welke hoegenaemd geen onderwys hebben genoten.

Garnizoen. Casernement.

Nihil.

TITEL XI.

OPENBARE BELASTINGEN.

Kadaster.

De werkzaemheden wegens het kadaster worden by voortdu-ring met de grootste zorg nagegaen en afgewerkt.

De algemeene herziening van de gebouwde eigendommen en derzelver classificatie is in onze stad, behalve die van onze verschillende nyverheden, voorloopig afgewerkt.

Grondbelastingen.

Opbrengst:

De opbrengst der grondbelastingen van onze stad voor het loopende jaer bedraegt :	
In principael	fr. 22,942-00
In opcentimen	» 4,232-80
Totaal ten voordeele van den Staet	fr. 27,174-80

Opcentimen.

1 ^o Voor de provincie	fr. 2,755-04
2 ^o Voor de gemeente	» 4,817-82

Algemeen totaet fr. 34,745-66
is verdeeld op 1040 artikelen.

De marc le franc is 14 $\frac{4003}{10000}$

Personeele belastingen.

Getal der aengeslagenen.

Onze stad telt 801 belastingschuldigen.
Het verleden jaer was dit getal 807.

Bedrag der kohieren.

Het gezamenlyke bedrag der kohieren, voor het loopende dienstjaer, bedraegt fr. 31,478-21, en is verdeeld als volgt :

Hoofdsom ten voordeele van den Staet . . . fr. 21,945-99

Opcentimen.

1° Voor den Staet . . . . . »	2,194-59
2° Voor de provincie . . . . . »	2,633-51
3° Voor de gemeente . . . . . »	4,608-64
4° Opnemings-kosten . . . . . »	95-48

Overeenkomend totaal fr. 31,478-21

Huerwaerde.

De belastbare huerwaerde volgens de kohieren is fr. 119,225-».

Deuren en vensters.

Er zyn in onze stad 7401 deuren en vensters aen de belasting onderworpen, te weten : 1911 à rato 8480/100 en 5337 aen fr. 1-06.

Haerdsteden.

Men telt in onze stad 1324 haerdsteden die belasting betalen te weten : 422 aen fr. »-85, 508 aen fr. 1-59 en 389 aen fr. 3-71.

Mobilair.

Het mobilair is voor eene som van fr. 372,147-» in de kohieren begrepen.

Dienstboden.

277 dienstboden betalen belasting, te weten : 77 fr. 6-36 ; 138 fr. 8-48 en 62 fr. 14-81.

Peerden.

Men telt in onze stad 55 peerden die belasting betalen, te weten : 14 fr. 10 60 en 41 fr. 15-».

Patentregt.

Het getal der patentplichtigen is sedert het verleden jaer verminderd. Men telt er in onze stad voor het loopende jaer 896.
Onze hewerkingen met den controleur, den heer Huygens, blyven nog steeds op eenen goeden voet voortduren.

Bedrag der kohieren.

Het bedrag der kohieren, voor het tegenwoordig dienstjaer uitvoerbaer verklaerd, beloopt :

In hoofdsom . . . . . fr. 8,449-68

Opcentimen.

1° Voor den Staet . . . . . »	843-83
2° Voor de provincie . . . . . »	253-62
3° Voor de gemeente . . . . . »	1,182-45

Algemeen totaal fr. 10,729-58

Slytregt op de sterke dranken.

Getal der belastingschuldigen 146.
Bedrag der kohieren fr. 2,451-25.

Slytregt op den tabak.

116 belastingschuldigen zyn aengeslagen voor fr. 1,033-50.

Provinciale belasting op de honden.

De provinciale belasting op de honden heeft in 1862 zuiver opgebracht fr. 1,357-86. Het 3° aen de stad toekomende, bedraegt gevolgelyk fr. 452-62.

Accynsregten.

De accynsregten in onze stad door den heer ryks-ontvanger gedurende het jaer 1862 ontvangen, beelopen, te weten .
Op het zout . . . . . fr. 26,214-60
Op de bieren en azynen . . . . . » 27,302-44

Totaal fr. 53,517-04

In 1861 was hiervoor ontvangen . . . . . fr. 54,320-»

Vershil in min fr. 802-66

TITEL XII.

OPENBARE WERKEN.

Personeel, regeling van den dienst.

Zonder verandering.

Groote wegen en straten.

De kasseijng van den nieuwen buertweg van onze stad naer Hoogstraten over Merxplas, is reeds tot voorby dit dorp, twee kilometers van de brug de Papenvoort over de rivier de Mark, voltrokken.

De kasseiweg van onze stad naer Breda, over Baerle-Hertog is tot aen het zoo genaemd Boschven aenbesteed geworden, en de steenweg is reeds tot voorby den blyk van den heer Vanderheyden-Borghs gemaekt.

Wy verhopē dat er eerstdaegs eene derde aenbesteding van voormelden weg, te Antwerpen, in het provinciael gouvernement, zal plaets hebben, die de verbinding met den klinkertweg op Breda zal daerstellen.

Over onze herhaelde gedane poogingen tot het bekomen van de bestrating van de Statiestract om de steenwegen van Antwerpen naer Hoogstraten te verbinden, is er door het staetsbestuer nog geene beslissing genomen. Wy durven verhopē dat de verlangde steenweg het toekomende jaer zal gelegd worden.

De buertwegen en straten onzer stad worden jaerlyks beter onderhouden.

Voor het onderhouden der voetpaden en kleine wegen, hebben wy het in zwang gestelde reglement, hier en daer, ofschoon de uitvoering van hetzelfde veel moeijelykheden ondergaet, doen nakomen. Wy vertrouwen het aenstaende jaer eene algemeene verbetering van de bedoelde wegen te kunnen melden.

Stads-brandspuiten.

Wy hebben tot het aenkoopen van eene groote brandspuit een crediet voorgesteld.

Openbare verlichting. — Verdeeling van de gaz.

De hoop, die wy het verledene jaer koesterden, van hierover een gunstig verslag te mogen geven, heeft zich verwezenlykt.

En wy ontveinzen het niet, het strekt ons zelfs tot genoegē, van den navolgenden uitslag aen den onvermoeiden iever, eensdeels van onzen heer schepen Van Hal en van den bestierder Lauwers, en anderdeels aen de medewerking en goede raedgevingen van het personeel der bestaende commissie, waerin geene verandering is geschied, te kunnen toeschryven.

De inrigting van het gazlicht in onze stad sedert 1 september 1862 tot 1 september ll. heeft voor uitslag gegeven dat :

De ontvangsten by particulieren gedaen voor het gazlicht bedragen	fr. 9555-06
De ontvangsten gedaen als bygedragen doordestad	» 3873-57
Id. id. voor verkoop van materialen en arbeidsloon	» 4507-91
De ontvangsten gedaen voor verkoop en huer van compteurs	» 938-86
De ontvangsten gedaen voor verkoop van coack	» 1234-71
» » » van teer	» 416-41
» » » van meststoffen	» 53-75
Blyft nog in te manen voor geleverd gazlicht enz.	» 2533-51
De waarde der materialen zich in 't magazyn bevindende, beloopē	» 5883-94
Totael generael	fr. 28997-72

De uitgaven gedaen aen stoffen voor de fabricatie	fr. 5638-68
» » aen materialen, huizen, enz.	» 5385-98
» » aen het personeel van het gazfabriek, werkloon enz.	» 9586-08
Blyft nog te betalen voor geleverde materialen, enz.	891-84
Totael generael	fr. 21502-58

BALANS.

De ontvangsten en de nog in te manen sommen bedragen	fr. 28997-72
De uitgaven en de nog te betalene sommen	» 21502-58

Verschil in voordeel fr. 7495-14

Som, welke reeds de som van fr. 7200, die de stad jaerlyks voor de interesten en aflegging van de leening van fr. 120,000 moet betalen, overtreft.

Het getal bekkē by de particulieren en in de fabrieken ge-

plaatst, dat op 1 september 1862 maer tot 317 beliep, was op het zelfde tydstip van dit jaer tot 518 geklommen. De stad heeft er voor de algemeene verlichting in de straten 108 en in de scholen en publicke gebouwen 81 geplaatst.

Merkten.

Onze maendelyksche veemarkt wordt hoe langer hoe meer belangrijker, door het groot getal vee dat door de landbouwers der omstreken er op wordt geveild, en door de buitenkooplieden gekocht.

Het ware te wenschen, dat wy insgelyks alzo over onze graenmarkt konden gewagen.

De verpachting der regten, om vleesch in 1863 in het vleeschhuis te mogen verkoopen, heeft 68-25 centimen meerder opgebracht, en is voor fr. 430-50 toegewezen.

Het staengeld blyft op onze merkten afgeschaft.

Slagthuis.

Het collegie van Burgemeester en Schepenen is nu onlangs door den raad gelast, om over den aenkoop van den grond voor de inrigting van een slagthuis te onderhandelen.

Rivieren en waterloopen.

De bevolene kuischingen van de rivieren en waterloopen zyn dit jaer, door de droogte, vroegtydig en goed, uitgevoerd geworden.

Onderhoud en verbetering der gemeente-gebouwen.

Zie ons verslag over 1858-1859.

Opening van plaetsen, nieuwe straten, wegen en waterloopen.

Zonder verandering.

Byzondere bouwingen.

Behalve dat er verschillende gebouwen op ons grondgebied veranderingen en verbeteringen, sedert ons laetste verslag, hebben ondergaen, namelyk de huizingen van jufvrouw wed. Kerstens, en van jufvrouw Vandelygaeter, in de Herenthal-sche straet, van den heer Van Ostade-Neeckx, in de Potterstraet, van R. Prinsen, in de Otterstraet, heeft de heer Jacobus Bertels vier nieuwe wooningen, in de Nieuwstad, de heer J. B. Crols zes nieuwe achterwooningen, in de Potterstraet, de heer Aug. Nuyens, dertien nieuwe wooningen op den Logtenberg

tegen den yzeren weg, de heer Ant. Verdonck, twee nieuwe wooningen in de Korte Gasthuisstraet, de kinderen F. Verschueren, acht wooningen aen *Roomen*, de heer G. Willems, eene nieuwe woning te Severdonck, en de heer Ad. Weyls, twee wooningen op den Graetakker (Gravenakker) doen bouwen. Het fabriek van de heeren Brepols en Dierckx zoon, is ook merkelyk vergroot, en er is eene nieuwe huidevettery door den heer A. Bavelaar, in de Korte Gasthuisstraet, gebouwd geworden. Men is nog bezig met de bouwing van een luthuis voor mejufvrouw de weduwe F. Hendrickx, tegen den steenweg naer Oud-Turnhout, zeven nieuwe wooningen voor den heer Sak-Volders, in de Kwakkelstraet, dry nieuwe wooningen voor den heer J. Vanderveken, in 't Vianen, eene nieuwe woning voor den heer Vanderlinden, in de Potterstraet, en nog twee nieuwe wooningen voor den heer M. Vermetten, aen de statie van den yzeren weg.

TITEL XIII.

LANDBOUW.

Hoedanigheid en opbrengst van den grond.

Men zie hierover ons verslag van 1857-1858

Staat van den oogst.

De staat van den oogst, voor wat de wintergranen betreft, is allerbest, zoo wel in hoedanigheid als in opbrengst. De haver heeft integendeel door de late koude en de opvolgende drooge hitte veel geleden. Zy heeft weinig strooi opgeleverd, de opbrengst is gemeen en de hoedanigheid slecht.

Wat de boekweit aengaet, deze heeft nog eene mindere opbrengst dan de haver opgeleverd.

De eerste snede van den klaver heeft in het algemeen tamelyk wel opgebracht. De tweede snede op de hooge gronden, meest al verbrand of verdord zynde, heeft weinig voedsel voor het vee gegeven. De lage gronden integendeel hebben eenen schoonen oogst opgeleverd.

Speurrie en voederplanten zyn er na die van het najaer, om zoo te zeggen, niet gewonnen.

Het hooi, waer voor men aanvankelyk vreesde, heeft na eenige dagen gunstig weder niet alleen eenen goeden oogst opgeleverd, maer is door de droogte, in den hooityd, van hoedanigheid buitengewoon goed.

De aardappel-oogst is byzonder goed, en deze heeft sedert jaren niet zoo veel als nu opgebracht. De hoedanigheid is ook byzonder goed en de gewoone ziekte welke zich andermael vertoonde, heeft dit jaer alhier geen hoegenaemd beletsel aen den wasdom toegebracht. By het rypen, door den aenhoudenden regen, is de aardappel, voornamelyk de witte, van de ziekte niet bevryd gebleven. Wy moeten onze gevoelens, sedert jaren hierover geuit, nogmaels herhalen, en zeggen, dat de droogte telkens de aardappel-ziekte helet van voortgang te doen.

Opbrengsten.

Men berekent, dat de navolgende granen, zaden, enz., per hectare, middelbarig in onze gemeente hebben opgebracht, te weten : 1° de tarwe 21 hectoliters; 2° het koren (rogge) 27 hectoliters; 3° de wintergerst 35 hectoliters; 4° de boekweit 12 hectoliters; 5° de haver 36 hectoliters; 6° het koolzaed 22 hectoliters, en 7° de aardappelen 260 hectoliters.

Over ons aengenomen stelsel, tot het berekenen van de voornoemde opbrengsten, zie men ons verslag over 1856-1857.

Beplantingen en ontginningen.

Over voorname beplantingen van houtgewas of ontginningen, op ons grondgebied, kunnen wy niet gewagen; de kleine ontginningen nemen in het algemeen nog jaerlyks toe.

Stact van de peerden en van het vee. — Opneming. — Verbetering der rassen. — Veeziekten. — Veeartsenydienst.

Wy hebben over de peerden en het vee geene byzonderheden te melden, ofschoon onze landbouwers zich dagelyks meer en meer toeleggen om den aerd van het ras te verbeteren en meerder veulens op te kweeken.

Opneming.

De jaerlyksche opneming heeft bewezen, dat het getal peerden en vee nog altoos by onze landbouwers vermeerderd.

De verbetering der rassen van het vee wordt ook meer en meer door onze landbouwers betracht.

Van veeziekte moeten wy gelukkiglyk dit jaer geene melding maken.

De dienst van den heer Clerinx, gouvernements-veearts, alhier, blyft voldoende.

Land- en hofbouwtentoonstelling, enz.

Die hebben wy sedert zes jaren niet gehad. Over den pryskamp, door de noorderlyke landbouw-maetschappy, het verledene jaer gegeven, hebben wy in ons vorig verslag gewag gemaakt.

TITEL XIV.

Nyverheids-inrigtingen, stoomwerktuigen, ongezonde en gevaerlyke fabrieken, onderzoeken van commodo en incommodo.

Opzigtens onze nyverheids-inrigtingen hebben wy geene veranderingen aen te stippen.

Fabrieken, die men als wezenlyk gevaerlyk mag opgeven, of zeer ongezond zyn, bestaen er hier ter stede niet.

Elf onderzoeken van *commodo en incommodo* hebben er sedert 1 september 1862 plaats gehad, te weten : 2 voor het maken van bakovens, 1 voor het plaetsen van een guano-magazyn, 1 voor het oprigten eener hoefsmedery, 1 voor het oprigten eener huidevettery, 1 voor het oprigten van eene koper- en blikslagery, 2 voor het oprigten van eene moutery en 3 voor het oprigten eener slagtery.

Koophandel.

De aenvoer van bouw- en meststoffen vermeerderd nog altoos, en de uitvoer van hout neemt nog altyd toe.

De verzendingen van kalk voor den landbouw der omliggende dorpen blyft verminderen.

De slyting van kalk, steenkolen, enz., zal zeker nog, met de verlenging der vaert naer Antwerpen, waeraen men kortelings zal gaen werken, verminderen.

De eerste sectie der vaert, beginnende aen de kom op de Castelyn alhier, is den 31° july ll. in het provinciael gouvernement te Antwerpen openbaerlyk aenbesteed aen den heer Joseph Lenaerts, van Turnhout, en den heer Coenen, van Weert, voor de som van 1,229,000 franken.

Openbare vervoermiddelen.

Wy hebben deswege geene verandering aen te stippen.

Jaermerkten.

Zie ons verslag over 1847-1848.

Prys der granen.

De middelbare prys der granen, op onze markt verkocht, is geweest:

	TARWE.	ROGGE.	BOEKWEIT.
In 1862.	fr. 24-12	fr. 17-75	fr. 13-31
In 1861.	» 25-76	» 16-21 3/4	» 15-75
Verschil (in meer	fr. » - »	fr. 1-34 3/4	fr. » - »
(in min	» 1-64	» » - »	» 2-44

In 1862 is de tarwe verkocht aen 80 kilog., de rogge aen 75 en de boekweit aen 70 kilog. den hectoliter, even als in 1861.

Prys der boter.

De laagste prys, waeraen de boter, per kilogram, op onze markt in 1862 is verkocht geweest, was fr. 1-60, en de hoogste fr. 2-80.

Broodzetting.

De middelbare prys van het rogge brood is alhier in 1862 geweest fr. »-21 33/50 den kilogram, dus 1 05/44 centiem meerder dan in 1861.

Regtbank.

Zonder verandering.

Koophandel, nyverheids-toestand, opschorsingen en bankbreuken.

De groote koophandel in onze stad blijft nog in belangrykheid winnen, maer de verkoop in het klein vermindert nog jaerlyks, doordien, zoo als wy vroeger hebben gezegd, er op de voorname dorpen in den omtrek overal botermerkten bestaan, of worden opgerigt.

Onze nyverheids-toestand, voor wat de garentyken en lynwaden betreft, is verbeterd.

De fabricatie van de katoenen tyken is door de groote duerte der katoenen garens onbeduidend geworden.

Door den aenhoudenden opslag der katoenen garens, hebben onze fabrikanten van siamoisen, colonnetten, kuiperskatoenen,

enz., zich op andere weefsels toegelegd, en hebben hierdoor hunne wevers, zelfs meer dan in vorige jaren, kunnen laten werken.

De kantfabrieken, die het verledene jaer kwynden, hebben door de veranderingen, die zy aen hunne voortbrengsels hebben toegebracht, alsmede met het maken van zyden kanten, enz., veel gewonnen en meerder vertier gekregen.

De fabrieken van gekleurd papier, kaertmakeryen, enz., enz., van de heeren Brepols en Dierckx zoon, Glénisson en zoon, Mesmaekers en Montack en Ant. Van Genechten, blyven nog meer en meer in bloeien in belangrykheid winnen. Het gesloten handelsverdrag met Frankryk, en de afschaffing der regten in Engeland, hebben hun fabrikaet in die landen meer doen kennen, redenen waerom hun de oorlog in Amerika geen nadeel heeft toegebracht. Zy bezigen een aanzienlyk getal werk lieden.

Door de oprigting van verschillende bleekeryen in Vlaenderen hebben onze garen- en linnen-bleekeryen, behalve de kleine winsten, nogmaels minder dan het verledene jaer gewerkt.

De buitenbieren blyven, door de afschaffing van de octrooi-regten, aen het vertier onzer brouweryen veel nadeel toebrengen, en de diestersche en farobieren worden by voortdoring nog altoos meer en meer verbruikt.

Het debiet van onze zout- en zeepziedery is nagenoeg hetzelfde gebleven.

Onze huidevetteryen hebben in den loop van dit jaer nog al sterk tegen de concarrentie der huidevetters uit Frankryk moeten kampen, doch eenige verzendingen van zwaer leder naer den vreemde zal deze nyverheid andermael eenen bloeyjenden toestand geven.

Er zyn in onze stad, sedert ons lactste verslag, geene geregterlyke verklaringen van opschorsingen of bankbreuken gedaen.

VERSCHILLENDE VOORWERPEN.

1563.

Wy vermeenen andermael, zoo als in onze vorige verslagen, de gebeurtenissen van den verleden tyd te moeten aenhalen, alsmede de voornaemste feiten; tot de geschiedenis behoorende, die er in de jaren '63 van de dry vorige eeuwen voorvielen.

Het jaer 1563 had een slecht begin. De strenge vervolging die koning Philip II tegen de ketters deed uitvoeren, had voor gevolg, dat deze, van alle kanten nagejaegd, zich by benden in de groote bosschen en wouden van het land verzamelden. Eene dezer benden bevond zich op 20 february in het Soniënbosch, by Brussel, en hield zich bezig met boomen af te hakken en er versterkingen mede te maken, om zich te verweren tegen al wie hen daer zou komen aenranden. Een geestelyke van de omstreken, die hunne werkzaamheden had gehoord, had de kloekmoedigheid van by deze bende te gaen en hun te vragen om welke reden zy al de jonge heesters afkapten. «Om u den kop in te slaen!» kreeg hy van een der ketters voor antwoord, en ter zelve tyd vielen die rampzaligen den vreedzamen priester aen en doodden hem. Vervolgens liep de geheele ende verwoed in den donkeren avond, met brandende fakkels naer het nonnenklooster, genaemd Ouwegem, in hetzelfde bosch gelegen, braken de poorten van het klooster af en liepen als razenden hetzelfde binnen. De verschrikte nonnen vroegen hun wat zy wilden en of zy geld en levensmiddelen verlangden. Zy antwoorden slechts door de ontuchtigste uitdrukkingen en doodsbedreigingen. En daer de kloosterlingen op deze woorden de vlugt namen, braken de boosdoeners met geweld in de kerk; plunderden de voorwerpen van weerde, vernielden de beelden en begingen alle wreedheden. Zy staken by hun vertrek de kerk in brand welke met een groot gedeelte van het klooster in asche werd gelegd.

Ingebeelde of verzonnen gebeurtenissen van allen aerd, en waeraen de menigte geloof gaf, werden er uitgestrooid; onder andere werd er beweerd, dat het hemelgewelf Brabant en Vlaenderen met den allerbloedigsten oorlog, die er ooit bestond, door lucht-verschynsels had bedreigd; dat men dit jaer op den 3° mei boven de stad Kales (Calais) in de lucht had zien verschynen twee gewapende mannen, tot aen de kniën bebloed, dragende ieder een wapenschild, waerop een kruisbeeld blonk, aen den linker arm, terwyl de rechterhand eenen vuerbrakenden leeuw vasthield; dat elk dezer twee mannen werd gevolgd door

eene in het wit gekleede vrouw; dat dit luchtverschynsel door een schroomelyk onweder was ontstaen, en ook vervolgens door een opvolgend onweder was verdwenen. Alnog voegde men er by, dat men op den 4° july daerna, op eenen zondag namiddag, boven de stad Brussel eene donkere wolk uit het westen had zien opkomen, die eene dusdanige groote menigte vliegskens had voortgebracht, dat de kleederen van al wie op de straet waren, er van bedekt werden; dat deze vliegskens in zulkdanige menigte door de lucht vlogen dat zy de zonnestrålen verduisterden; dat al wie, over die toevallige verschyning verwonderd, de nieuwsgierigheid had gehad, van deze vliegskens te bezien, ontdekt hadden, dat zy van eene groenachtige kleur waren; twee hoornen op den kop droegen en nog al lange vleugels en pooten hadden; dat dezelve ook, even als de biën, met een angel waren gewapend, waarmede zy op de bloote vleesachtige lidmaten der persoonen kleine venynige steken toebagten.

Men voorspelde ook eenen zeer grooten brand, die in de stad Rotterdam op den 10° derzelfde maend ontstond, en welke in weinige uren 250 huizen en 60 met koopwaren geladen schepen, alsmede het Dominikanen-klooster, waerin vele inquisiteurs der Nederlanden woonden, had vernield, en dat er eene groote onwenting in Brabant en Vlaenderen moest uitbersten, welke ook inderdaed vervolgens plaets had.

Daer de Kardinael De Granvelle het uitgegeven edict tegen de ketters strengelyk in de Nederlanden deed uitvoeren, ontving koning Philip tyding op tyding, dat, wanneer hy den Kardinael niet naer Spanje terug riep, de Nederlanden zeker voor hem verloren waren. De eene waarschuwing volgde de andere op, dusdanig dat Philip het besluit nam van de ontevreden en wederspannelingen te voldoen, als zynde overtuigd van de noodzakelykheid dezer opoffering. Inderdaed de gouvornante zelve bekloeg zich over dezen prelaet, wiens groot gezag haer wantrouwen inboezemde. De Kardinael De Granvelle ontving de bevelen van naer Spanje terug te keeren met tevredenheid, zeggende dat Z. M. daerdoor zyn leven, dat in gevaer was, beschutte, vermits het hem niet onbekend was, dat de prins van Oranje en de opperhoofden eener groote en sterke party gezworen hadden, hem aen hunnen haet, op welke wyze het ook mogte zyn, op te offeren.

De Kardinael vertrok in het najaer en begaf zich langs Franche-Comté naer Spanje, alwaer hy in den hoogen raed, waervan hy tot zyne dood toe deel maakte, werd geplaatst.

In de Vryheid Turnhout had men echter dat jaer geene onlusten van wege de ketters te betreuren, ofschoon men, om dezelve te voorkomen, de ordonnantie, welke wy in ons verslag

van 1860 hebben medegeedeeld, andermael deed afkondigen en nakomen. Immers men zoude zeker, in dat geval, aen geen vrouwspersoon, met name *Linken Vandesande*, voor de kleine belooning van vyf stuivers, het bewaken van het Onze Lieve Vrouw-beeld, met deszelfs kostbaerheden, met de Turnhoutsche kermis, van zondags af tot zaterdags toe, hebben toevertrouwd, wanneer men kerkroovers had te vreezen gehad. Deze belooning zoude als ongeloofelyk of bespottelyk kunnen worden aenzien, wanneer de kerkmeesters-rekening niet meldde, dat men aen de heer Pieter Vanderbeecken, voor een jaer het orgel te spelen, in St. Pieters-kerk, maer zes rynsguldens betaelde.

Voor het uitsteken en intrekken van het nationale vaendel op den toren, den 10^e october (verjaring der kerkwyding), gaf men slechts twee stuivers.

De burgers vierden volgens gewoonte nogmaels met veel luister hunne kermis.

Een hevige wind (orkaan) deed eenige verliezen ondergaen, en beschadigde onder andere nog al merkelyk het dak van St.-Pieters-kerk. Om dit dak te herstellen verkreeg de schaliendecker Willem Storms (*alias fobe*) die het jaerlyks voor zes guldens onderhield, eene buitengewoone toelage van twaelf rynsguldens.

De levensmiddelen waren goedkoop en bleven met den arheidsloon geëvenredigd. Men ontving van Matheus Dom 13 stuivers voor 8 ponden boter, en men betaelde aen Steven Van Immerseel voor 90 voet berd slechts 16 stuivers, alhoewel de zaegloon 8 3/4 stuivers de 100 voet kostte.

Voor het vermaken, verhoogen en schoon maken van twee lantaernen, waervan de eene gebruikt werd tot het vergezellen van het II. Sacrament, voor de te doene bedieningen, en de andere, die in de kerk hing voor de passie onzes Heeren, gaf men maer elf stuivers.

Overigens, en om den nieuwen voorslag of beijaerd, dien men dit jaer in den toren van St. Pieters-kerk tot stand bragt, mede te bekostigen, werd er door de kerkmeesters, vergezeld van vier schepenen, eene *collecte* by de burgers van huis tot huis gedaen, welke slechts de geringe som van zeven rynsguldens en 8 stuivers opbragt. (1)

1663.

Ofschoon men in het vorig jaer gedurig gelden voor het betalen der scheepsvrachten, en voor de levensbehoefden der sol-

(1) Zie bylage letter A.

daten had moeten opbrengen, kon de gouverneur-generael markies de Carracena de spaensche soldaten moeijelyk doen vertrekken. Deze wilden zich niet inschepen voor en alear dat hunne achterstallige solde was betaeld, en daer de markiesgeen geld uit Spanje ontving, moest hy bovenmate het land belasten om de muitelingen te kunnen voldoen, welke, intusschen dat de Staten beraemden om geld te vinden, in wanorde uit een liepen, en met benden gingen rooven en plunderen, niet alleen in de dorpen, maer ook in de groote steden. De markies konde zulks niet beletten, voor en alear dat de Staten hem het geld hadden bezorgd om hen te voldoen. In de heffing van deze buitengewoone belasting, moest het land van Turnhout eene som van 12,241 gulden 19 stuivers betalen, welke op den volgende voet werd voldaan, te weten :

Door Turnhout	gl. 3612- 2
» Arendonck	» 1200-10
» Weelde	» 713-11
» Poppel	» 713-11
» Raevens	» 444- 1
» Wechelderzande	» 395-11
» Lille	» 799- 6
» Gierle	» 872-16
» Baerle-Hertog	» 502- 5
» Merxplas	» 759-10
» Vosselaer	» 233-16
» Beersse	» 596- 9
» Rumpst en Boom	» 1396-10

Gulden 12241-19

Vervolgens en na dat men de soldaten had kunnen betalen, werden zy ingescheept en naer Spanje en Portugael gezonden, alwaer de oorlog tusschen de twee koningryken nog altoos voortduerde.

Den 31^e january werd er in de zitting van de oude en nieuwe schepenen besloten, van op nieuw by II. II. de prinses van Oranje aen te dringen, om hunne voorregten wegens de aenstelling der wethouderen en den secretaris, waervan wy het verleden jaer gewag maekten, te doen handhaven. Er werd tevens bepaeld, dat men, door de bemiddeling van den heer raed en secretaris Rinet, II. II. zoude aenzoeken, van het vertoogschrift en *protest* dd. 23 october 1662 voordeelig te willen kantteekenen, alsmede dat men alle jaren dry of vier dagen voor Lichtmis bedoeld *protest*, alsmede de beslissing van 25 mei 1643 desaengaende genomen, aen de oude en nieuwe schepenen zoude

voorlezen, ten einde de bestaende regering zoude weten waer-aen zy zich kon gedragen (1).

In dezelfde maend vereerden dezelfde schepenen aen de dochter van den raadsheer Proost (een Turnhout), die hare *professie* deed in het klooster genaemd *Sion of Blydenberg*, te Mechelen, twaelf koppelen kapuinen, waervoor de collecteur Ad. Celen 32 gulden 8 stuivers betaelde (2).

Den 25^e april werden de wethouderen van Turnhout, van wege het kantoor der beden te Antwerpen, aengeschreven, dat de dry Staten van Brabant een buitengewoonen onderstand van vier honderd vyftig duizend gulden hadden toegestaan, en dat de belasting, door Turnhout hiervoor binnen de 9 weken op te brengen, tot 5171 gulden, één stuiver beliep. Zy werden echter tevens verwittigd dat deze som by verdeeling zoude gekort worden op de som van 54892 gulden 16 stuivers, mits dat men inbragt de kwittanciën van de betaelde *rations*, welke aen de troepen waren geleverd, die het verleden jaer naer Spanje waren verrokken.

Om deze som te kunnen betalen, besloten de wethouderen den 6^e mei, dat men dry beden en dry lastbeden zoude doen innen (3). Deze beslissing werd denzelfden dag door den vorster Walrans ter pijnen afgelezen.

Behalve de zware lasten, die de burgeren moesten opbrengen, werd de Vryheid ook gedurig geplaegd door bedelaers en rondzwervende persoonen (meest al afgedankte soldaten), ten gevolge van den gemaekten vrede tusschen de koningryken van Spanje en Frankryk. De goede ingezetenen der Vryheid en van de omliggende gehuchten werden niet alleen by nacht en ontyde bestolen, maer werden ook, zoo wel met brand als met andere geweldenaryen, bedreigd. Om alle ongelukken zoo veel mogelijk te voorkomen, en de rust der ingezetenen te verzekeren, vonden de schepenen en de raad der stad goed van, aengezien de kapitein Egidy was overleden, de dienaren van den heer hoofdschout voor eenen tyd aen te stellen, om de bedelaers en rondzwervers te verjagen of te vangen. Men bepaelde tevens van hiervoor, aen deze dienaers, eene som van honderd gulden toe te kennen (4).

Op den 5^e july vergaderden zich de *gecoitteerden* der stad en den lande van Turnhout, op het schriftelyk berigt van den hoofdschout Soutelande. Deze verzocht hun van hem hunne gevoelens te willen doen kennen over de huisvesting van het

(1) Zie bylage letter B.

(2) Zie bylage letter C.

(3) Zie bylage letter D.

(4) Zie bylage letter E.

gevolg van H. H. de prinses van Oranje, die alsdan te Breda verbleef, en eerstdaegs haer kasteel alhier zoude komen bewoonen. De hoofdschout opperde ook de vraeg of het niet geraedzaam zoude zyn, van de genoemde prinses, met Z. H. den jongen prins, die haer vergezelde, feestelyk in te halen, alsmede van inmiddels eenige *gecoitteerden* naer Breda te zenden, en H. H. aldaer met wildbraed te *gratuleren* (geluk te wenschen) (1).

De *gecoitteerden* besloten hierop van den volgenden zaterdag, den 7^e derzelfde maend, hierover hunne beslissing in te brengen, wanneer er eerstelyk werd besloten, dat de heer hoofdschout en de schout van Gierle met den rentmeester Pauli, 's anderendaegs naer Breda zouden vertrekken, en wildbraed voor de keuken van H. H. zouden medenemen; verder dat zy wegens de huisvesting (logeren) van het gevolg (troin) der prinses nog geene beslissing konden nemen.

De afgeveerdigden van Arendonck verklaerden in geene onkosten desaengaende te willen bydragen (2).

Den 12^e july vergaderden de *gecoitteerden* zich andermael ten stadhuize te Turnhout, op de schriftelyke uitnoodiging van den hoofdschout, en aen welken deze, alsook de schout van Gierle, verslag deden van hunne verrigtingen en zending te Breda. De hoofdschout vroeg vervolgens nogmaels aen de aengestelden van hunne gevoelens opzigtelyk de huisvestings (logering) van het gevolg van H. H. de prinses Amalia en den prins van Oranje, alsmede van den prins Willem, gouverneur van Vriesland, te willen uithbrengen. De *gecoitteerden* namen hierover andermael geene beslissing, vroegen achtterraed (uitstel), voorbrengende dat zy hiertoe van hunne principalen geenen last hadden, vermits de oproepingsbrieven geene melding deswege maakten. Echter bepaelde men, dat men op den volgenden zaterdag daerover een besluit zoude nemen, met besprek en verstand, dat de afwezigen alsdan zouden gehouden zyn hun deel in de bedoelde huisvesting te helpen dragen (3).

In de vrywillige vergadering van den 14^e derzelfde maend besloten de *gecoitteerden* der stad en den lande van Turnhout, name-lyk die van Turnhout, dat zy voor de huisvesting van het gevolg van H. H. de prinses van Oranje, als vrouwe van Turnhout, voor zooveel hen aenging, benevens die van het land, hun aendeel zouden betalen; dat de *gecoitteerden* van Poppel, Raevens en Baerle-Hertog, door hunne afwezendheid, zich aen het gevoelen van die der stad gedroegen, en dat die van Gierle, Lille, Merxplas en Wechelderzande toestemden van hun aendeel in eene som van zes honderd gulden by te brengen.

(1) Zie bylage letter F.

(2) Zie bylage letter G.

(3) Zie bylage letter H.

Eindelyk die van Beersse en Vosselaer verklaerden in dien eisch niet te kunnen treden, voor redenen voorbrengende, dat de gemeente-raden daerover hadden beraemd en denzelven onvoorwaardelyk (absoluet) hadden afgeslagen. (1)

Des anderendaegs, den 15° derzelfde maend, kwamen de schepenen en gezworen der stad en der Vryheid Turnhout byeen, en besloten eerstelyk: van toe te staen van eene enkele bede en cenelastbede te doen in nen om aen den eisch van den rentmeester Parys, wegens de gewoonebeden en andere lasten te kunnen voldoen; daerna van voor dien keer, zonder gevolg, toe te staen, en hun deel by te brengen, in de betaling van de som van zes honderd gulden, die den vorigen dag in de vergadering der afgezanten van het land van Turnhout was toegestemd (2), en verder van het verzoek van den eerw. pater Guardiaen der Minderbroeders in te willigen en honderd ponden vlaemsch (600 gulden) te verleenen, om in hunne kerk (3) of koor, waervan de bouwing alsdan was voltooid, een geschilderd glas te plaetsen. (4)

Op den 21° derzelfde maend werden de *gecoitteerden* van het land van Turnhout andermael schriftelyk van wege den hoofdschout uitgenoodigd, van zich in hunne gewoone vergaderplaats, ten stadhuize te Turnhout, te vereenigen, en in welke vereeniging hy hoofdschout het voorstel deed, of het niet betamelyk zoude wezen van H. H. de prinses Amalia van Oranje, vrouwe van Turnhout, welke den vorigen dag haer hof (het kasteel) was komen bewoonen, te gaen *gratuleren* en hare keuken met eenig wildbraed te voorzien. Op dit voorstel werd er alleenlyk besloten, dat die van het land van Turnhout (oosten west-kwartier) de keuken van H. H. volgens hunne genezgenheid zouden voorzien. (5)

De stad en Vryheid Turnhout gaf ten geschenke: vyftien koppels kwakkels en eenen haes, die zamen 6 guldens 5 stuivers kosten, twaelf koppels kapuinen opden geboorte-dag van H. H., waervoor men zeven en dertig gulden betaelden, en een hamel

(1) Zie bylage letter I.

(2) De thans bestaende kerk van de Kanonikessen van het Heilig Graf is het koor der bedoelde kerk. De kerk door het schrikbewind verkocht zynde, is door den kooper, zekeren Mertens, afgebroken; terwyl burgers uit de Potterstraet, namelyk J. B. Stroobant, J. B. Vanderheyden en de advokaet W. Van Genechten onderhandelden om ze te koopen. Jammer maer, dat een ander heer die bezig was met eene hoeve te bouwen, den steen van de kerk kocht, en ze werd afgebroken. Terwyl men met de afbrack der kerk bezig was en om het koor nog te behouden, kochten de genoemde heeren dezelve, en gaven ze later voor den gekochten prys voorwaardelyk aen de stad over.

(3) Dit glas veelcr een venster, werd in de zuidzyde van het koor geplactst, maer bestact er niet meer.

(4) Zie bylage letter J.

(5) " " " K.

en een lam, die men voor dry en vyftig gulden en 19 stuivers had gekocht.

Daer men nog altoos haspelde over de huisvesting van het gevolg van den prins van Oranje, H. H. klein zoon, verzocht de prinses Amalia, door de bemiddeling van haren raed en secretaris Rinet, de schepenen der Vryheid Turnhout, van hierover, maer voor dien keer, eene beslissing te willen nemen. Deze heeren vergaderden zich vervolgens op den 25° der opgenoemde maend, op 's heeren huis, en besloten, van het gevolg (trein) van Z. H. den prins van Oranje op kosten der Vryheid te logeren, doch alleenlyk voor wat het dekken der bedden mogt betreffen (1).

De prinses Amalia van Oranje had nog maer eenige dagen haer hof alhier (het kasteel) betrokken; wanneer hare jongste dochter prinses Maria (later de hertogin van Zimmeren) (2) van de kinderpokken werd aengedaen. Inmiddels dat de ziekte der jonge prinses aen H. H. veel kommer en onrust baerde, was de prins van Oranje van Breda vertrokken, om over Baerle naer Turnhout, by zyne grootmoeder te komen. Hare hoogheid van 'sprinsen komst onderrigt, aenzocht hem dadelyk voor eenigen tyd naer Breda weder te keeren, ten einde alle gevaer te schuwen. Z. H. vader, prins Willem de derde, was van de pokken gestorven, en de jonge prins, die zyn 13° jaer nog niet had bereikt, had ook de kinderpokken nog niet gehad (3).

Eenigen tyd daarna, wanneer de jonge prinses Maria, eenigzins genezen was, kwam de jonge prins van Oranje, met een klein gevolg, van Breda de Vryheid Turnhout binnen, en nam zyne intrede op het kasteel, by H. H. de prinses Amalia, zyne grootmoeder.

Ofschoon de jonge prins *incognito* (onder het aennemen van eenen anderen naem) reisde, waren echter de schepenen van zyne komst onderrigt geworden, en deden, zoo haest by zynen weg tot aen St. Ilwauts-kapel (Theobaldus-kapel) had bereikt, zyne aankomst aen de burgers, door het gelui der groote klok, aenkondigen. Z. H. werd door de ingezetenen met veel geestdrift ontvangen; de schepenen der Vryheid, vergezeld door hunnen secretaris, gingen hem op het kasteel over zyne eerste overkomst verwelkomen, en deden, met aanbieding van hunnen dienst, het genoegen hunner ingezetenen deswege kennen.

Onder het banket, dat men ter zyner eer had opgerigt, werd er van stadswege op den beijaerd gespeeld. Hetzelfde spel liet

(1) Zie bylage letter L.

(2) Haer portret bevindt zich nog heden in de zittingzael der regtbank van eersten anleg, alhier.

(3) Zie bylage letter M.

zich onder het avondmael andermaal hooren en de haken (kanons) der Vryheid werden tot drymael toe afgeschoten.

De Turnhoutsche kermis, welke door het gevolg van het hof der prinses Amalia van Oranje veel vermaken opleverde, werd door een groot getal vreemdelingen bygewoond. Ook werd de processie of omgang door het toedoen van de burgeren, confreriën, corporatiën, de geestelykheid en de gilden, zoo wel door ryke uitdossing als door schitterende en wapperende vaendels, byzonder verluisterd (1). Na de kermis vertrok de prins wederom in stilte naar Breda, met het genoegen van zyne tante prinses Maria, van hare ziekte hersteld, te hebben gezien (2).

Op den 26^e augustus werden de meergenoemde *gecoitteen*den van het land van Turnhout, nogmaels door den heer hoofdschout schriftelyk byeengeroepen om over het voorstel van eene te doene vereering aen de prinses Amalia, ter gelegenheid van haren 61ste verjaerdag, (den 28^e) te beraamen. Deze heraming werd, uit hoofde dat er weinige afgezanten waren verschenen, tot den 28^e derzelfde maend uitgesteld; ook in die zitting besliste men niets (3).

De wethouderen van Turnhout achtten het nogtans van hunne pligt, aen de prinses van Oranje op haer hof (het kasteel) onder vele gelukwenschingen van nog vele jaren levens, een stuk lynwaed, dat zy by het beggynstje Vandenplas, voor 130 gulden, 8 stuivers hadden gekocht, te gaen aanbieden.

Den 22^e september, wanneer H. II. zich reisveerdig maakte om naar Holland weder te keeren, had de hoofdschout de *gecoitteen*den van den lande van Turnhout weder byeengeroepen om hen vooreerst ter kennis te brengen, dat zy zich gereed zouden houden om hnn aendeel in de som van 100 kroonen of daeromtrent by te brengen; verder om te *adviseren* over de vrachten van het aengevoerde hout, en eindelyk om hunne gevoelen uit te brengen over de huisvesting (logering) van het gevolg der prinsen van Oranje, die omtrent tien weken te Turnhout had verbleven.

De *gecoitteen*den namen hierover achteraad (uitstel) ten einde met hunne lastgevers te raedplegen, om op den volgenden dynsdag, den 25^e der voornoemde maend, hunne beslissing in te brengen.

De beslissingen welke op dien dag dan werden uitgebragt, waren de volgende, van eenige

(1) Om over den rykdom van de St.-Joris-gilde (den Kruisboog), alsmede over de uitdossing van derzelve beukelaer, te oordeelen, leze men de bylage letter *Q*.

(2) Zie bylage letter O.

(3) Zie bylage letter P.

Dat zy toestemden hun deel in eene som van 1000 gulden by te dragen, ten ware er afgezanten waren, die hierover eenen uitstel verlangden om met hunne lastgevers te raedplegen, doch dat deze alsdan des anderendaegs hunne beslissing moesten bekend maken, zoo niet, dat dezelve zouden gehouden wezen van in de gemelde duizend gulden by te dragen. Hierop verklaerden de *gecoitteen*den van Gierle, Lille, Vosselaer en Wechelderzande, dat zy alleenlyk hun deel in eene som van zes honderd guldens zouden bybrengen. (1)

H. II. verliet haer kasteel op het einde der maend september en vertrok naar Breda, na alvorens door haren raed en secretaris aen de *gecoitteen*den te hebben doen weten, dathet haer leed had gedaen, niet alleen omdat hare hoofdschout dat jaer zooveel tegenstreven by hen had ontmoet, maer wel omdat men hare vroegere bewezene diensten zoo weinig achtte.

Verder leverde 1663 geene meldenswaardige gebeurtenissen op, dan dat de schilder Willem De Gruyter in St. Pieters-kerk verschillende geschilderde glazen voor de som van 192 gulden plaetste.

1763.

In het begin van dit jaer werd de Vryheid Turnhout gedurende eenige dagen met een escadron dragonders van het regiment Vanschomborgh bezet en by de burgers ingekwartierd. De wethouderen besloten den 24^e maart, dat men aen de ingezetenen hiervoor de volgende vergoeding zoude betalen, te weten: voor de ruiters eenen schelling, voor de luitenants 9 stuivers en voor den kapitein-commandant 10 1/2 stuiver per dag.

Even als het vorig jaer werd het hertogdom van Turnhout tot de betaling van een zeker deel in de kosten der geleverde *fascinen, piquetten, fagots enz.*, aen de Franschen, gedurende den laetsten oorlog voor het beleg van het kasteel van Antwerpen, aangemaend; doch de *gecoitteen*den des lands besloten den 18^e april van hieraen niet te voldoen, maer van zich aen hunne beslissingen deswege te gedragen, en hunne bekomene privilegien en den vrydom, aen het hertogdom vergund, te handhaven (1). *

In den loop van dat jaer ontstond er een groote twist tusschen de kanoniken van het vrye kappittel van St. Pieters-kerk met de confrerie van den Zoeten Naem en met de gilden van de rethorica, uit hoofde dat het hooge koor, door de ongelijkvormigheid van deszelfs altaren, niet behoorlyk was afgeheind (2). De

(1) Zie bylage letter Q.

(2) Deze ongelijkvormigheid was vóór het afbreken van het oxael niet zoo zigbaer.

lx 28

heeren plebaen en kerkmeesters van de genoemde kerk, waer-aen de koordeken en de kanoniken hierover klagten hadden gedaen, boden zich ten stadhuije by de wethouderen aen, om die altaren te doen veranderen, en in de afheining van het koor te voorzien. Er werd op 6 mei besloten van den notaris Geerts aen te stellen, van eerstelyk aen de gilde van de rethorica af te vragen eene kopy van de bemagtiging, ingevolge dewelke zy haren nieuwen altaer had gemaakt, alsmede het plan waernaer hy was verveerdigd geworden, en verder, ingeval van weigering, tegen deze gilde voor de kosten, schaden en intresten te protesteren, enz. (1)

De rethorica-gilde bleef weigerachtig, wilde haren altaer niet veranderen of afbreken, dan na betaling van eene zekere som, gelds, ofschoon men haer aanbod er eenen anderen volgens de teekening van den beeldhouwer Pompe te maken. (2)

Den 24^e mei besloten de wethouderen van Turnhout het maken en onderhouden der openbare wegen openbaerlyk aen te besteden.

In dezelfde maend werd er over de rivier de Aa, aen de Breem, eene nieuwe houten brug, op de kosten van Turnhout en Vosselaer, gemaakt. De hertog van Turnhout (Sylva de Tarouca) gaf het benoedigde hout, dat in het Grootenhoutsbosch werd gekapt.

Op 21 juny werd het land van Turnhout andermael aengemaend van 5673 gulden 19 ³/₄ stuivers, in eene som van fr. 25,921-19 te betalen, wegens geleverde fascinen, piquetten enz., aen de Franschen, zoo als hiervoren is gemeld. De *gecoitteerden* des lands besloten nogmaels sanderendaegs, van den vrydom aen het hertogdom vergund tot het uiterste te handhaven en in regten te verdedigen.

Daer alle gedane poogingen van wege de wethouderen by de confrerie van den Zoeten Naem Jesus en by de rethorica-gilde mislukten, werd er op den 12^e july besloten van een vertoog-schrift aen den raed van Brabant in te dienen, ten einde aen dezelve te willen bevelen, van zich met het kapittel te willen verstaen en van hunne altaren, die de ongelykvormigheid in de kerk veroorzaekten, zoodanig te maken, dat dezelve verdween. De confrerie en de gilde verzetteden zich hier tegen, ontkendende de bevoegdheid van den raed, en onderstonden een proces voor het hof te Brussel.

(1) De altaer van de rethorica-gilde (nu St. Fransiscus-altaer) was de onregelmatigste. De schildery, die nu nog in de kerk hangt, voorstellende de H. Apollonia en de familie Van Kinschot, diende voor altaerstuk. *Bylage 6*

(2) De hoogen altaer, alsmede dien van den Zoeten Naem Jesus, (nu St. Antonius altaer) is gemaakt door den meester beeldhouwer Pompe

Op 17 augustus waren de Turnboutsche wethouderen verplicht, om de koningsbeden te Antwerpen te voldoen, van de inning van 10 reële beden en 35 persooonele beden, hetwelk een groote last was, af te kondigen.

Op de byeenroeping van den hoofdschout, jonker Carolus de Pierlant, vergaderden op 16 november (1) ten stadhuije de heeren schepenen, gezworen en *gecomitteerden* uit de gegoeden, om mededeeling te nemen van een vertoog-schrift van het ambacht de tykenatie, ten einde goed te keuren eene politieke ordonnantie tot het uitroeijen van de abuizen, die in dat ambacht bestonden, namelyk wegens de betaling van het loon- en staengeld, in tyken in plaets van in geld.

Het ingezonden vertoog-schrift werd goed onthaeld en het ontwerp der politieke ordonnantie, die wy onder de bylagen onder letter S mededeelen, werd geloofd en goedgekeurd.

Om over de belangrykheid der tykenatie eenigzins te kunnen oordeelen, zullen wy zeggen, dat, volgens de rekening van de gilde der tykenatie van dat jaer, men ontving: van vyftig ingeleekende leerjongens, die hunne leerjaren begonnen hadden by vrye meesters, dry honderd vyftig gulden, dat is te zeggen, van elken leerjongen 7 gulden; (2) van de persooenen, die hunne leerjaren geeindigd en hun exaem (proeve) zoo wel als leermeester en als koopman hadden gedaen, werd er twee honderd tien gulden betaeld. (3) Het stukgeld, een kleine penning, dien men van iedere gefabrikeerde tyk aen de gilden der tykenatie moest voldoen, bragt 165 gulden 3 stuivers 6 duiten op.

Voornoemde gilde hield hare twee gewoonlyke jaerlyksche teerdagen op den tweeden Sinxen-dag en met de kleine kermis. Ten slotte baert het ons genoeg aen UEd. nogmaels onzen dank voor uwe raedgevingen en medewerking te kunnen betoonen, en wy achten ons gelukkig, wy verhopende het ten minste, van by voortdoring, wanneer het stadsbelangen geldt, op uwe ondersteuning te mogen rekenen.

Aldus gedaen en voorgelezen in de openbare zitting van den gemeente-raed te Turnhout, datum als boven.

Ter ordonnancie :

De burgemeester,

De secretaris,

J. A. A. DIERCKX.

P. J. HEUVELMANS.

(1) Zie bylage letter *B*

(2) Van deze 7 gulden werden er 4 aen de huisarmen gegeven.

(3) Wanneer men beide examen deed, moest men 50 gulden betalen, te weten: 30 gulden aen het ambacht en 6 gulden aen den huisarmen.

BYDRAGEN.

1563.

A.

EXTRACTEN UIT DE KERKMEESTERS REKENINGEN
VAN SEGHER VAN KINTSCHOT, VAN HENDRIK
VAN GELDROP EN HANS VAN ROMERSKERDKE.

Gegeven Linken Van der Sande, die tbeelt van onsse Vrouwe bewaert heeft op Turnhout kermisse van des sondaeghs tot den saterdach toe. V st.

Item betaelt Mr. Peeter Vanderbeecken voor een jaer gagien voor de orgelen te spelen ende dat van den jare LXIII als blyet by quit-tantie. VI Rynsguldens.

Den X Octobris op Kerekydinge gegeven voor de vaen op den thoren vuyt ende in te steken. II st.

Op den XVIII Aprilis ontfanghen van Matheus Van Dom van acht pont boter. XIII st.

Den XXV Augusty gegeven Steven Vanimmerseel voor XC voet berts om te decken de gote van S^e Chrispyn. XVI st.

Den XXII Decembris betaelt Jacop Vmeulen van VIe en XII voet berts te saghnen metten verhouden clek hondert ten pryze van VIII $\frac{3}{4}$ st.

Den XXVIII Mey gegeven van twee lanternen te vmaken te verhoogen en schoon te maken, die eene daer men mede voorgaet den heiligh Sacrament en dander hangende voor de passie ons Heeren, tsamen XI st.

Item noch hebben dese kerkmeesters ten bysyne van vier sche-penen deser vryheyt van huysse tot huysse op den borgher omgelaect tot behoeff van den nyeuwen voorslach de somme van VII rynsgul-dens VIII stuyvers daer aff hier ontfanck gemaect wordt ende namaels ook by den kerkmeester uytgegeven gemaect wordt.

B.

31 JANUARY 1663.

Is ter vgaderinge van oude ende nieuwe schepenen dese onder-teeckent hebbende opgelesen d'acte van proteste de date 25 8ber 1662 den keuse ofte scheuttinghe aengaende gedaen en geinsinucert op den 9 9ber 1662 aen den heere raet en secretaris Rinet, ten over en bysyn van Willem Metten en Gerart Wouters tegenwoordige oude schepenen, is oock opgelesen ter vgaderinge vs. reg^{te} raeckende t vgeven der secretary, ten einde hare hoocheyts gelifte sy appos-tille dop te vleenen aen den selven heer Rinet in handen gestelt, is oock opgelesen de resolutie van den 25 Mey 1643, aengaende ver-schyde articulen by schepenen en gesworen te moeten onderhouden.

Waer over is geresolveert dat men alle jaren 5 à 4 daghen voor Lichtmis aen oude en nieuwe schepenen de resolutie en protest aldaer vermeldt de date 25 8ber 1662 der scheuttinghe van de oude en nieuwe schepenen aengaende, mitsgaders de resolutie van 23 Mei 1643 : raeckende art^e poincten van regeringe sal voorlesen, op dat de oude en nieuwe schepenen in tyde synde, mogen wete waer naer hy te reguleren en aengaende het req^{te} raeckende de secretaryt hier boven v'haect en in handen gelaeten aen den heer Rinet, da, men sal aen den selven met brieven vsoecken witten naem van teorpus deser Vryheyt, om apostills dop te krygen, soo onse gen. Vrouw sal gelieven dop te doen stellen.

Actum ten dage en jare voors. om etc.

C.

EXTRACT UIT DE BURGEMEESTERS REKENING
VAN JACOB SIBS 1661-1663.

Item betaelt door Adriaen Celen colecteur over de Otterstraet aen de weduwe Peeter Dierckx de somme van tweecendertich guldens acht stuyvers ter saecken van twelf coppelen cappuynen in January 1663 tot Mechelen geleverd in het clooster van Syon ofte Bleyden-berch op de professie van de dochter des heere raedt Proost.

D.

VI MEY 1665.

Ter vgaeringe van het volle collegie van schepenen mitsgaders van allen de gesworenen Demptis Mathias Van Meurs en Peeter Devolder, in hennē secrete camer alhier op den stadhuys is opgelezen het naervolgend billet, luydende van woorde tot woorde als volgt.

De vryheyt Turnhout.

LIEVE BEMINDE.

Alsoo myne h.h. de dry staten van Brabant is geconsenteert een extraordinaire subsidie van vier hondert vyftich duysent guldens ende dat ul. taux dinne bedraegt de somme van *vyf duysent een hondert eenentsevintich gulden een st. 1 denier*. Soo en sult niet laeten een derdendeel dvan te komen betaelen 't mynen comptoir binnen den tyt van dry weeken, een ander derden deel dry weeken dnaer en het resterende derdendeel noch andere dry weecken dnaer volgende, op pene van reele en parate executie met advertentie dat aen de selve tauxen sal gekort worden op den voet ende repartitie by ul. te maecken de somme van vierenvyftich duysent acht hondert tweentnegentich guldens sestien stuycers, mits by ul. alvorens innegebracht, synde d'acquiten over de rations by ul. betaelt aen de troepen vertrocken naer Spanien in beginne van den voorleden jare 1662, de somme van 54554 guldens 10 st. volgens de specificatie by ul. overgegeven, ende daer beneffens die vs. repartitie en behoorlycke brieven van kennisse, voor die de falcatie van ul. respectieve contingenten in voorgemelde somme van 54892 gulden 16 st.

Actum ten comptoir van de leden van Brabant binnen Antwerpen den 25 April 1665.

Ter ordonnantie van myne h.h. de dry staten van Brabant dienende dese voor sommatic was onderteekend van Parys.

Ende syn by de voors. schepenen en gesworen Demptis Meurs en Devolder affgeseyt tot het vhael der voors. tauxen dry beden en dry lastbeden. Die door den vorster Warans ter puyen syn afgelesen op den VI May 1665.

E.

EXTRACT UIT DE BURGEMEESTERS REKENING.

Overvallen met bedelaren en vagabondeerde persoonen, die in overvloed (mits den peys tusschen de twee coninckrycken met Spagnien ende Franckryck, ende het afdanken der soldaten) alhier bin-

nen dese vryheyt en alom om de gehughten de goede ingesetenen by nachten niet alleen en bestelden, maer oock quamen dreygen met brandt als andersints, soo is dat om het selve te behouden ende de goede ingesetenen in ruste te laeten in hunne woonhuysen by schepenen gesworens ende raed deser stadt goetgevonden tot het uitroeyen ende verjagen der selver vagabonden ende bedelaren te stellen seeckeren capiteyn Egidy en mits des selfs doot aen te nemen voor eenen tyt de naergenoemde dienaren des heere schouteths, sonder nochtans het selve te trecken in consequentie ende dat jaerlyx voor eene somme van t samen een hondert guldens enz.

F.

EXTRACTEN UIT HET RESOLUTIE DOEK DER STADT ENDE LANDE VAN TURNHOUT.

5 JULY 1665.

Op t beschryf van den heere hoofschouteth Zoutelande etc. etc. Alle gecoitteerde der stadt en lande van Turnhout, Aen de welckē den h^r hoofschouteth heeft voorgehouden wat de gecoitteerde voors. van intentie waren over de logeringe van den train van hare hoocheyt. Mitsgaders oft niet geraetsaem en ware haere voors. hoocheyt, ende syne hoocheyt den jongen prince alhier inne te halen. Mede oock oft niet geraetsaem en ware eenige gecoitteerde te sturen naer Breda met eenich wiltbraet om syne hoocheyt aldaer te congratuleren. Waer van de voors. gecoitteerde hunne resolutie sullen innebrengen tusschen dit en een saterdach eerstcomende.

G.

7 JULY 1665.

In de volontaire vgaeringe syn op der heeren huys gecompacert enz. enz. Er is geresolveert, datten h^r hoofschouteth beneffens den schouteth van Gierle, en den h^r rentmeester Pauli sullen op morgen vertrekken naer Breda, om te congratuleren haere hoocheyt aldaer, ende mede nemen eenich wiltbraet totte keucken van haere gemelde hoocheyt voors. En wat aenbelangt de logeringe van den train van haere voors. hoocheyt is by de gecoitteerde van den lande geseght noch ter tyd dover niet te comen resolveren.

De gecoitteerden van Arendonck heeft verclaert in d'onkosten deser resolutie aengaende niet te willen dragen.

H.

12 JULY 1665.

Op t beschryf van den heer hoofschouteth Zoutelande zyn op der heeren huys gecompareert enz. enz.

Alle gecoitteerde der stadt ende lande van Turnout, Aen de welke den h^r hoofschouteth, schoutet van Gierle ende Wechelresande hebben rapport gedaen van hunne ervarentheyt gehad tot Breda ingevolge hun lieder Commissie in de leste voorgaende resolutie aen de selve gegeven.

Ende heeft de voors, hoofschouteth aen de voors. gecommiteerde affgevracht, wat deselve van intentie waren, raeckende het logeren van den train van haere hoocheyt onse gen. Vrouwe, als den prins van Oraignien, mitsgaders van prince Willem gouverneur van Vrieslant.

De welke hier over hebben genomen Achterraet, wt dien hy hiertoe geenen last en hadden van hunne ppalen, overmits de convocatie brieven daer van geene mentie en waren maekkende; hebben oversulex geloest hunne resolutie hier over op een saterdag ierstcomende inne te brengen, met intentie ende verstande dat de absente ende gebreckelyken van op ten saterdag voors. te compareren sullen gehouden worden voor hun deel, hunne quote in de voors, logementen te sullen helpen dragen.

I.

14 JULY 1665.

In de volontaire vergaderinge syn wederom op des heeren huys verschenen enz.

Alle gecoitteerde der stadt ende lande van Turnhout.

Die welke inbrengende hunne resolutien over het logeren van den train van hare hoocheyt onse genadige Vrouwe by den heere hoofschouteth in de voorgaende leste resolutie hem afgevraegt waer over de selve alsdoen achterraet hadden genomen seggen voor eerst die gecoitteerde der stadt Turnhout, dat die selve wegens dese stadt ende vryheyt hunne quote voor soo veel hem aengaet, beneffens den lande van Turnhout voors. sullen helpen dragen: gelycker wys de gecoitteerde van Pouppel Ravels ende Baerle, mits syn absentie, hun conformeren met d'opinie van voors. Stadt.

De gecoitteerde autem van Gierle, Lille, Wechelresande en Merx-

plas consenteren in eene somme van zes honderd gulden, hunne quote resp. in te helpen dragen.

En de gecoitteerde van Beersse ende Vosselaer, seggen in desen eysch niet te komen treden, ende des gemeynthe daer over vergadert geweest synde, seggen dat het selve absolut by de selve is afgeslagen.

J.

15 JULY 1665.

Is by schepenen en gesworen geaccordeert een enckel bede en een lastbede om daer te verhalen tghene den rentmeester Parys over d'ordinaire bede pretenteert en andere lasten.

Item gehoort t rapport en ervarenthyt van schepenen en eenighe gesworen raeckende hunne Conccent gedragen voor soo vele in hen was in slants van Turnhout vergaderinge op gisteren geschiet dat is geseyt dat dese stadt soude in de logementen van den train van hare hoocheyt dragen hennen taux beneffens andere consenterende dorpen te weten hunne quote in somme van sesse hondert guldens, hebben selve geadvoyeert, en toegestaen voor dese reyse, sonder consequentie.

Ende raeckende het vsoeck van den Eerw. Pater Guardiaen der Minnebroeders Couwengom om te hebben van dese stadt en vryheyt een glas in hare kerck oft choir die welke tegenwoordich is volmaect, teneynde het wapen der vs. stadt met eeren dingesteld mochte worden, is geresolveert dat wegens dese vryheyt vs. aen de eerw. Paters zal worden gegeven de somme van een hondert pont vlaens. (1)

K.

21 JULY 1665.

Op t beschryf van den heere hoofschouteth Zoutelande syn op des heeren huys gecompareert etc. etc.

Alle gecoitteerde der stadt lande ende quartiere van Turnhout.

Item heeft den voorschreven hooftschouteth geproponeert oft niet redelyk en soude wesen, hare hoocheyt (als gisteren alhier op haer hoff gecomen wesende), te gaen congratuleren; ende desselfs keuken te voorsien met eenich wiltbraet;

Raekkende de keuken van hare hoocheyt te voorsien van wiltbraet, is geresolveert, dat het oost en west quartier yeder naer hunne genegentheyt deselve sullen voorsien.

(1) 600 guldens.

L.

25 JULY 1663.

Op t vsoeck van hare hoocheyt ons gen. Vrouw Amalia tegenwoordich alhier op haer hoff alhier tot Turnhout door haren raet en S^{ra} d'heer Rinet, raeckende het logeren van den train van den hoochgeboren en doorluchsten prince van Oragne hare hoocheyts kleynzoon gedaen aen schepenen en gesworen, hebbende onse gen. Vrouwe voors. gesecht dat tselvemaer en soude wesen voor desereyse.

Syn op dit heeren huys schepenen Mathys Empsens, Mathys Van Meurs, C. Mallans, Willem Metten, Wauter Hoevenaers, Jan Noydens ende Anthonis Vloers respectivelyck voorschepenen en schepenen, Geeraert Wauters en Jan Anthonis gesworen absent de resterende, die welcke op dwel behagen van de absente hebben geresolveert dat men om redenen vs. en andere consideratien goetgevonden den train van hare hoocheyt den gemelden prince te logeren tot last van dese stadt en vryheyd en dat alleenlyck rakende het decken van de bedden te brengen tot last der selve vryheyd, en dit sonder consequentie.

M.

Alsoo hare hoocheyts Amalia jonxste dochter prinsesse Marie, sieck geworden was van kinder poexkes alhier op den casteel of hoff ende den gemelden hoochgeboren prince van Orange van Breda over Baerle was gecomen, om alhier voorders binnen Turnout te komen, ende de kinder poexkes noch niet en hadde gehadt, alsoo den selven noch jonck was als nu in X^{ber} toekomende, soude treden in het XIII jaer syns ouderdoms, oick dat syne hoocheyt prins Willem den derden, synen vader hoogloffelyker memorie van de kinderpoxkes was gestorven, soo is den selven prince van Orange van syne Vrouw Groot moeder onse gen. Vrouw gecontremandeert te keeren naer Breda voors. d'welck oeyck is geschiet, en oirsacek is geweest datte voors. overcomste van syne hoocheyt is uytgesteld geworden tot volcomen genesinge en reconvalescentie van de voordachte prinsesse.

N.

Op den van desen jare 1663 is gemelten prince van Orange van Breda wederom gecomen met kleynen suite oft

train, oft soomen gemeynlyck segt a l'incognie, alswanneer de schepenen beneffens hennen secretaris den selven prince innegecomen synde op t hoff alhier hebben geweest congratuleren van dese syne ierste overkompste den selven aenseggende dat dese d'ingesetenen dover waren ontsteken van blyschap, offererende hunnen dienst etc. En dit geschiede, naer dat wegens dese stadt men hadde geluyt mette grootte klok ten tyde dat hy innequam en gecomen was aen Sr Hewauts Cappelle, snoenens als hy was geseten over taeffel werde van stadts wege gespeelt op den bijaert en tsavonts onder den eeten gelost de canons oft haeccken tot dry reyse.

Op den dnaer is den selven prince in stilte gekeert van hier naer Breda met alle contentemente laetende de prinsesse Marie in reconvalescentie van kinder poexkes Godt!loff.

O.

26 AUGUSTY 1663.

Opt beschryf van den heere hoofschouteth en mits weynige ge-coitteerde ten voors. dage syn verschenen ende den voors. hoofschouteth aen de selve voorghouden hebbende, van onse genadige Vrouwe te doen een vereeringe op haren geboortedag (wesende den 28^e deser) is geresolveert op den 28^e toecomende andermael dover te verschynen.

P.

22 7^{ber} 1663.

Opt beschryf van den h^r hoofschouteth Zoutelande synder op des heeren huys gecompereert enz.

Alle ge-coitteerde der stadt en lande van Turnout. Aen de welcke den h^r hoofschouteth heeft voorghouden dat (mits haer hoocheyt staet op haer vertreck) een yeder syne quote soude greeet houden in de quantiteyt van hondert croonen oft dontrent mede dat men soude adivusteren de karre vrachten over het aengevoert branthout;

Mede wat de voors. ge-coitteerde van intentie waren over het logeren van den train van hare hoocheyt mits hare hoocheyt nu ontrent de thien weecken is hier geweest, waer over de ge-coitteerde hebben achtterraet genomen om te spreken hunne ppalen waer van de ge-coitteerde hunne resolutie sullen in brengen op den dynsdag eerstcomende.

Q.

25 7ber 1663.

Ingevolge de resolutie van den lesten dage soo syn in de voluntaire vergaderinge gecompareert enz.

Alle gecooitceerde der stadt ende lande van Turnhout.

Aen de welke de h^r hoofschouteth iterativelyck heeft voorgehouden nopens de logeringe van den train van hare hoocheyt voors.

Waerop de voors. gecooitceerde alnoech hebben achtterraet genomen tot morgen ten twelff uren; te weten dat de voors. consenteeeren hunne quote in eene som van een duysent guldens te sullen dragen, ten ware eenige gecooitceerde hier op begeerden te nemen achtterraet op tspreken van hunne ppalen, die welke van de selve op morgen ten twelff uren hunne resolutie sullen hebben in te brengen *alias* dat desselve sullen gehouden worden, voor te hebben geconsenteert te helpen dragen in de voors. somme van een duysent guldens.

Dielis Geerts schepen voor Gierle heeft ingeolge de voors. resolutie wegens die van Gierle voors. ingebrocht hunne resolutie, te weten dat die van Gierle tot noch toe (mits eenige van schepenen van Gierle voors. waren absent) niet voorder en waren consenteerende in de betalingen der logeringen van den train hier boven vermeld, als in eene som van ses hondert guldens, gelyck hier vorens by de selve nog is geconsenteert.

Gelycke resolutie ingebrocht door de schouteth Steenhuysen voor die van Lille en Wechelresande, mitsgaders oock door Peeter Doex ende Nicolaes Grielens resp. borgemeester ende schepen voor Vos-selaer, te weten datte selve noch ter tyt maer en syn consenteeert in eene som van ses hondert guldens.

R.

EXTRACT UIT DE REKENING VAN DE St JORIS
GULDE GEHEETEN DEN CRUYSSBOOGH. 1663.

« En is den silveren breuck bestaende in eene coninex vogaen twee schilddekens, met een booghsken, met noch sevenendertig schilddekens soo groot, als cleyne, met noch vyff booghsken, met enen silveren haeck dienvolgens overgelevert aen Geeraert Cuylaerts ende Augustyn Willems mitsgaders gelevert aen de voors. dekens enen vergulden cop met een couvert, twee silvere bekere

met vergulde randen, met noch enen silveren vergulden beker gedreven vereert alles by hare hoocheyt Amalia onse gen. Vrouwe met dry cleyne bekere dagelycx gebruyckt wordende :

Item staet alnog te weten, dat h^r Jan De Cort canoninck en capellaen deser gilde, onder hem is hebbende enen vergulden kelck, de voors. gulde competerende dus hier — memorie. »

« Item staet te weten dat de voors. gilde benevens de gilde van St Sebastiaen is competerende seeckere eene huysinge gestaen in de *Audaen straet* (nu *Beggyne straetjic*) voor het Schlutters hoff in geniet by Anna Rutten w^e wylen Thomas Aerts. »

S.

18 APRIL 1763.

Op de convocatie van Joncker Carolus de Fierlant hoofschouteth deser stadt, syn ten stadhuysc gecompareert die heeren schepenen gesworens en gecooitceerde nyt de gegoydens aen de welke den heere convocant visie is doende van de resolutie der heeren hoof officieren der quartieren van Antwerpen in de vergaederinge van den 6 deser genomen nopende het geschil tussehen dit hertogdom van Turnhout en de andere ses quartieren van Antwerpen mitsgaders de vyf onvry dorpen van den quartiere van Turnhout geresen, over leverantien ten tyde van den lesten oorlogh aen de franschen gedaen waerin dit hertogdom niet en heeft gecontribueert en alsoo den heere convocant ingeolge de voors. resolutie is belast aen den marckgrave paert te geven van tghene daer over convocatie sal syn op woensdag toecomende soo wort alvorens vs. resolutie gevraeght om te weten wat de gecommiteerde van Turnhout alsdan in de vergaederinge comen resolveren.

RESOLUTUM.

Waer op is geresolveert dat de gecommiteerde deser stadt in de aenstaende vergaederinge van de gecommiteerde van dit hertogdom in naem van dese gemeynte sullen resolveren van ons te houden aen onsen vrydom ende exemptie geconfermeert by verscheyde gewysdens ende adviesen, en de gevolgentlyck niet te connen consenteren in de positie van de ses andere quartieren

maer te sullen afwachten wat de selve ses quartieren ende onvrye dorpen sullen doen, ende t'selve gesien synde voorders tot maintien van ons goetd recht te sullen worden geresolveert, inhererende voorders in resolutie op dat point genomen den 8 9^{ber} Iestleden de welcke alhier wordt gehouden voor gerepeteert ende geinsereert. Aldus geresolveert desen citante.

T.

6 Mey 1765.

Op de convocatie van Joncker Carolus de Fierlant hoofschouteth deser stadt syn ten stadhuyse alhier gecompareert die heeren plebaen, schepenen, dienende en aencomende kerckmeesters alsoo als opperprovisours der kercke van St Pieters alhier aen de welcke den heere convocant is visie doende van den missive aen de voors. opperprovisours geschreven door den erw. heer choordeken en canonicken van der voors. exempten cappitule, waer by de selve heeren hunne claghten doen ter oorsacke hunne choir niet en is afgeheynt voortcomende door de inegaliteyt der autharen van de confrerie van den Soeten Naem en van de gulde van Rethorica versoekende dat door ons daerinne soude worden voorsien ende gemerckt de voors. confrerie en gulde hun in de daer over oock representation hebben gedaen waer van de requesten alhier ook syn overgeleydt ende mits hunne oneenigheyt ende dat derselver propositien niet connen aengenomen worden soo versoect den heere convocant daer op resolutie wat daer in te doen staet. Waerop floor den heere convocant ende geconvocerde is geresolveert van eerst ende vooral aen die van de gulde van rethorica affte vragen cotype van de permissie uyt eraghte van de welcke sy den nieuwen authaer hebben gestelt by hun beroepen in hunnen requeste, mitsgaeders het model volgens het welck den selven authaer is gemacckt waerop de voors. missive is gevolgt om t selve gesien naerder geresolveert te worden, waertoe gecommiteert wordt den notaris J. C. Geerts met last om in cas van refus daer over tegens die van de selve gulde te protesteren van costen schaeden en interessens daerdoor te leyden ende sal syn wederbaren geven pertinent relaes, aldus gedaen etc.

U.

16 9^{ber} 1765.

Op de convocatie van Joncker Carolus de Fierlant hoofschouteth deser stadt syn ter schepene caemer alhier gecompareert die heeren schepenen, gesworens en gecommiteerde uyt de gegoydens aen de welcke den heere convocant is voordragenden den requeste aen die hoofschouteth en schepenen gepresenteert wegens die van het ambaght der tyckenatie met een project van een nieuwe ordonnantie om differente abusen te voorkomen die van tydt tot tydt in het selve ambaght syn ingeslopen, ende alsoo 't selve rackt het publieq der gemeynte, de welcke voor het meest daer op is subsisterende soo versoect den heere convocant daerop uld. resolutie alvorens daer op te disponeren.

Waer op is goetgevonden ende geresolveert naer voorgaende examinatie van de voors. ordonnantie ende daer op gehooft hebbende differente van het voors. ambaght mitsgaeders den almoessenier en II. geestmeester van de selve articulen te lauderen ende te approberen.

Aldus etc.

POLITIQUE ORDONNANTIE VOOR HET AMBAGHT
DER TYCKENATIE.

Myne heeren die hoofschouteth ende schepenen der stadt ende vryheydt Turnhout, rapport gehadt hebbende wegens die hoofman, gesworens zegelaers ende principaelste fabriqueurs van het ambacht der tyckenatie, dat by den 26 art. van het nieuwe reglement op het voors. ambacht der tyckenatie gecmaneert, gelaudeert ende geapprobeert door myne voors. heeren den 16 November 1765 ende door den souvereynen raede van Brabant gedeceeteert den 6 February 1764 het staengelt is geordonneert te betaalen met contant gelt in plaetse van tycken a rato van den taux aldaer voor elke soorte van tycke uytgedrukt, dogh dat er veel taxen van different soortementen by misrekeninge te cort syn uytgetrocken het welck alhoewel van weynige consideratie op ieder tycke, niet te min door de menichvuldigheyt zeer schadelyek soude syn voor de ambaghtslieden, de welck geensints d'intentie en was van die van het voors. ambaght, dogh dat het te bedughten was, dat, niet tegenstande de selve misrekeninge maer bestondt in een louter abus, eventwel sommige fabriqueurs, exciperende op de voors. ordonnantie ende decreet hun daer mede soude willen behelpen ten waere by tydts daer inne wierde voorsien.

Waeromme soo ist dat myne heeren voor soo veel in hun is, de voors. abusen corrigerende, verclaren dat den taux der tycken by den voors. art. uytgedrukt moet verstaen worden te weten :

Van de 9/4 twee zegels in plaetse van	1, 11	—	1, 12	1/2.
Van de 10/4 » »	2, 4	—	2, 5	1/2.
Van de 7/4 groot loot »	1, 9	—	1, 9	3/4.
Van de 8/4 » »	2, »	—	2, 1	1/2.
Van de 10/4 » »	3, 7	—	3, 7	1/2.
Van de 11/4 » »	4, 10	—	4, 10	1/2.
Van de 12/4 » »	8, 2	—	8, 5.	
Van de 7/4 dry zegels »	2, »	—	2, 0	1/2.
Van de 9/4 » »	3, 7	—	3, 7	1/2.
Van de 10/4 » »	4, 10	—	4, 10	1/2.
Van de 11/4 » »	8, 2	—	8, 5.	
Van de 12/4 » »	14, 8	—	14, 9	1/2.
Van de 7/4 dobbel zegels »	3, 14	—	3, 16.	
Van de 9/4 » »	6, 18	—	6, 15.	
Van de 10/4 » »	9, 0	—	9, 0	1/2.
Van de 11/4 » »	25, 4	—	25, 6	3/4.
Van de 5/4 dobbel zegels rolle »	9, 0	—	9, 1.	
Van de 5/4 dry zegels rolle »	5, 8	—	5, 7.	
Van de 5/4 groot loodt rolle »	4, 1	—	4, 1	1/2.
Van de 9/8 groot loodt rolle »	4, 1	—	4, 1	1/2.

Ordonnerende aen een ieder des raeckende den voors. loon alsoo te betaelen ende sich daer naer punctuelyck te reguleren ende dit alles op pene ende annende in de voors. ordonnantie ende decreet van 6 february 1764 vervath, de voordere taxen der soortementen hier voorens niet uytgedrukt sullen moeten betaelt worden op den voet van den voors. 26 articule der gemelde ordonnantie.

Actum in collegio Dominorium desen 5 Mey 1764.

